

Konstytucja Irlandii

Bunreacht na hÉireann • Constitution of Ireland

**Konstytucja Irlandii
uchwalona przez Naród dnia 1 lipca 1937 r.,
weszła w życie dnia 29 grudnia 1937 r.**

Tłumaczenie: Sabina Grabowska

Podstawę przekładu stanowił tekst Konstytucji w języku angielskim (drugim języku urzędowym Irlandii), opublikowany w obu wersjach językowych – *Constitution of Ireland*, *Bunreacht na hÉireann*, wydany w Dublinie w grudniu 1999 r. Do dnia 15 października 2009 roku – kiedy wprowadzono ostatnią poprawkę – dokonano 28 zmian konstytucji. Zmiany wprowadzone do konstytucji w latach 2002–2009 zostały przełożone na podstawie zaktualizowanego tekstu, zamieszczonego na stronie internetowej premiera Irlandii <www.taoiseach.gov.ie>.

Ostatnia zmiana z dnia 15 października 2009 r.

Spis treści

Preambuła	395
Naród	395
Państwo	395
Prezydent	396
Parlament Narodowy	399
Organizacja i kompetencje	399
Dáil Éireann [Izba Reprezentantów]	400
Seanad Éireann [Senat]	401
Ustawodawstwo	402
Termin rozpatrywania projektów ustaw	403
Podpisywanie i promulgacja ustaw	404
Kierowanie projektów ustaw do Sądu Najwyższego	405
Kierowanie projektów ustaw do Narodu	405
Rząd	406
Samorząd lokalny	408
Stosunki międzynarodowe	408
Prokurator Generalny	409
Rada Państwa	410
Kontroler i Audytor Generalny	410
Sądy	411
Sądzenie przestępstw	412
Prawa podstawowe	413
Prawa osobiste	413
Rodzina	414
Edukacja	415
Własność prywatna	415
Religia	415
Przewodnie zasady polityki społecznej	416
Zmiana Konstytucji	416
Referendum	417
Uchylenie Konstytucji Saorstát Éireann i przepisy przejściowe	417

Preambuła

*W imię Trójcy Przenajświętszej, od Której pochodzi
wszelka władza, i do Której muszą być skierowane –
jako cel ostateczny – wszelkie ludzkie uczynki
i działania państwowe,
My, lud Éire,
pokornie uznając wszelkie nasze obowiązki wobec
naszego Świętego Pana, Jezusa Chrystusa,
Który wspomagał naszych ojców przez wieki próby,
z wdzięcznością pamiętając ich heroiczną
i nieustanną walkę o odzyskanie przez nasz Naród
należnej mu niepodległości,
oraz dążąc do działań na rzecz dobra wspólnego,
poprzez stosowanie w praktyce Rozwagi,
Sprawiedliwości i Miłosierdzia, w taki sposób, aby
zapewnić godność i wolność jednostce, wprowadzić
zasady porządku społecznego, przywrócić jedność
naszego kraju i dojść do zgody z innymi narodami,
niniejszym uchwalamy, ogłaszamy i nadajemy sobie
tę Konstytucję.*

Naród

Artykuł 1

Naród irlandzki niniejszym potwierdza swoje niezbywalne, nieodwołalne i suwerenne prawo wyboru własnej formy rządu, decydowania o stosunkach z innymi narodami i o rozwoju swego życia politycznego, gospodarczego i kulturalnego, zgodnie z własnym duchem i tradycją.

Artykuł 2

Każda osoba urodzona na wyspie Irlandia, łącznie z jej wyspami i morzami, ma uprawnienie i przyrodzone prawo być częścią Narodu irlandzkiego. Uprawnienie to przysługuje także wszystkim osobom, które zgodnie z prawem zostały uznane za obywateli Irlandii. Naród irlandzki pielęgnuje swe szczególne więzi ze społecznościami pochodzenia irlandzkiego żyjącymi za granicą, świadomymi swej kulturowej tożsamości i dziedzictwa¹.

Artykuł 3

1. Jest stanowczą wolą Narodu irlandzkiego, aby w harmonii i przyjaźni jednoczyć wszystkich ludzi

¹ Art. 2 dodany Dziewiętnastą poprawką do Konstytucji z dnia 3 czerwca 1998 r.

zamieszkujących na terytorium wyspy Irlandia, z całą różnorodnością ich tożsamości i tradycji, uznając równocześnie, że zjednoczona Irlandia powinna powstać wyłącznie na drodze pokojowej, za zgodą większości Narodu, wyrażoną demokratycznie w obu jurysdykcjach funkcjonujących na wyspie. Do czasu zjednoczenia wyspy, prawa stanowione przez Parlament działający na mocy niniejszej Konstytucji będą obowiązywały na takim samym obszarze i w takim samym zakresie, jak prawa stanowione przez Parlament istniejący bezpośrednio przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji.

2. Odpowiednie władze, mogą ustanowić w określonych celach instytucje sprawujące władzę wykonawczą i funkcje, wspólne obu tym jurysdykcjom, i mogące sprawować władzę oraz funkcje w odniesieniu do całości lub części wyspy².

Państwo

Artykuł 4

Państwo nosi nazwę Éire lub w języku angielskim – Ireland [Irlandia].

Artykuł 5

Irlandia jest państwem suwerennym, niepodległym i demokratycznym.

Artykuł 6

1. Wszelka władza państwowa, ustawodawcza, wykonawcza i sędziowska, pochodzi, z woli Bożej, od Narodu, którego prawem jest desygnowanie rządzących Państwem i rozstrzyganie w ostatniej instancji wszelkich kwestii polityki państwa, zgodnie z zasadą dobra wspólnego.

2. Władza państwowa może być sprawowana tylko przez organy Państwa, ustanowione na mocy niniejszej Konstytucji, lub z ich upoważnienia.

Artykuł 7

Flaga narodowa jest trójkolorowa: zielona, biała i pomarańczowa.

Artykuł 8

1. Język irlandzki jako język narodowy, jest pierwszym językiem urzędowym.

² Art. 3 dodany ww. poprawką.

2. Język angielski jest uznawany za drugi język urzędowy.

3. Ustawa może jednak wprowadzić przepisy o wyłącznym stosowaniu jednego z dwóch wymienionych języków dla jednego lub więcej celów urzędowych, na terytorium całego państwa lub w jego określonej części.

Artykuł 9

1. 1° Z chwilą wejścia w życie niniejszej Konstytucji, każda osoba, która była obywatelem Saorstát Éireann bezpośrednio przed jej wejściem w życie, staje się i pozostaje obywatelem Irlandii.

2° Zasady nabycia i utraty narodowości i obywatelstwa irlandzkiego określa ustawa.

3° Nikogo nie można pozbawić narodowości i obywatelstwa irlandzkiego z powodu płci.

2. 1° Nie naruszając postanowień niniejszej Konstytucji, osoba urodzona na wyspie Irlandia, łącznie z jej wyspami i morzami, która w chwili swoich narodzin nie miała przynajmniej jednego rodzica, który był obywatelem irlandzkim lub został uznany za obywatela irlandzkiego, nie może uzyskać ani obywatelstwa, ani narodowości irlandzkiej, chyba że w sposób przewidziany w ustawie.

2° Niniejszy ustęp nie ma zastosowania do osób urodzonych przed datą jego wejścia w życie³.

3. Wierność Narodowi oraz lojalność wobec państwa są podstawowymi obowiązками politycznymi wszystkich obywateli.

Artykuł 10

1. Wszelkie zasoby naturalne, łącznie z przestrzenią powietrzną, oraz cały potencjał energetyczny na obszarze podległym władzy Parlamentu i Rządu, ustanowionym niniejszą Konstytucją, jak również wszystkie koncesje królewskie⁴ i licencje na tym obszarze, należą do państwa, z poszanowaniem praw majątkowych i udziałów, przekazanych zgodnie z prawem osobie bądź grupie osób na określony czas.

2. Cała ziemia i wszelkie kopalnie, minerały i wody, które należały do Saorstát Éireann bezpośrednio przed wejściem w życie przepisów niniejszej Konstytucji, należą do państwa w takim samym zakresie, w jakim uprzednio należały do Saorstát Éireann.

³ Nowy ust. 2 art. 9 dodany Dwudziestą siódmą poprawką do Konstytucji z dnia 24 czerwca 2004 r., a dotychczasowy ust. 2 przenieśmowano na ust. 3.

⁴ Koncesje królewskie obejmowały przede wszystkim upoważnienia dotyczące górnictwa i wydobywania kopalni.

3. Ustawa reguluje sprawy związane z zarządzaniem własnością, która na mocy niniejszego artykułu należy do państwa, oraz kwestię kontroli czasowego lub trwałego przeniesienia prawa własności.

4. Ustawa reguluje również sprawy związane z zarządzaniem ziemią, kopalniami, minerałami i wodami nabytymi przez państwo po wejściu w życie niniejszej Konstytucji oraz kwestię kontroli czasowego lub trwałego przenoszenia praw własności ziemi, kopalni, minerałów i wód nabytych w ten sposób.

Artykuł 11

Wszystkie dochody państwa, niezależnie od źródeł ich pochodzenia, z uwzględnieniem wyjątków przewidzianych w ustawie, powinny tworzyć jeden fundusz⁵ i być wydatkowane na cele i w sposób, który uwzględnia wydatki i zobowiązania określone i nałożone ustawą.

Prezydent

Artykuł 12

1. Prezydent Irlandii (Uachtarán na hÉireann), zwany dalej Prezydentem, jest pierwszą osobą w państwie⁶ i sprawuje władzę oraz wykonuje zadania nałożone na niego przez niniejszą Konstytucję i ustawę.

2. 1° Prezydent jest wybierany przez Naród w głosowaniu bezpośrednim.

2° Każdy obywatel, który jest uprawniony do głosowania w wyborach do Dáil Éireann, ma prawo głosować w wyborach prezydenckich.

3° Głosowanie jest tajne, w systemie reprezentacji proporcjonalnej z zastosowaniem pojedynczego głosu przechodniego.

3. 1° Prezydent piastuje urząd przez siedem lat od dnia jego objęcia, chyba że przed upływem tego okresu umrze, zrezygnuje lub zostanie usunięty z urzędu albo stanie się trwale niezdolny do sprawowania urzędu; trwałą niezdolność stwierdza Sąd Najwyższy w składzie nie mniejszym niż pięciu sędziów.

⁵ Fundusz ten jest nazywany Funduszem Centralnym (Constitution Act 1937). Transakcje bankowe są realizowane przez Ministerstwo Skarbu w Centralnym Banku Irlandii. Wydatkowanie z tego Funduszu wymaga zgody Kontrolera i Audytora Generalnego.

⁶ W oryginale: „(...) shall take precedence over all other persons in the State, (...)”, dosłownie: „(...) ma pierwszeństwo przed wszystkimi innymi osobami w państwie, (...)”.

2° Osoba, która piastuje lub piastowała urząd Prezydenta, może zostać wybrana ponownie, ale tylko jeden raz.

3° Wybory Prezydenta są przeprowadzane nie później i nie wcześniej niż sześćdziesiątego dnia przed upływem kadencji, a w razie usunięcia Prezydenta z urzędu, jego śmierci, rezygnacji albo stwierdzenia trwałej niezdolności do sprawowania urzędu, w myśl wyżej wymienionych przepisów (niezależnie od tego, czy okoliczność taka zaistniała przed, czy po objęciu urzędu), wybory Prezydenta są przeprowadzane w ciągu sześćdziesięciu dni od zaistnienia takiej okoliczności⁷.

4. 1° Każdemu obywatelowi, który ukończył trzydzieści pięć lat przysługuje bierne prawo wyborcze na urząd Prezydenta.

2° Każdy kandydat na Prezydenta, z wyjątkiem byłego lub ustępującego Prezydenta, musi zostać zgłoszony przez:

- i. nie mniej niż dwadzieścia osób, z których każda jest w danym momencie członkiem jednej z Izb Oireachtas, albo
- ii. rady co najmniej czterech hrabstw (wliczając w to miasta-hrabstwa⁸), zgodnie z ustawą.

3° Każda osoba i każda rada, w tych samych wyborach, ma prawo poprzeć zgłoszenie nie więcej niż jednego kandydata.

4° Byli lub ustępujący Prezydenci mogą sami zgłosić swoją kandydaturę.

5° Gdy o urząd Prezydenta ubiega się tylko jeden kandydat, nie jest konieczne przeprowadzenie głosowania dla jego wyboru.

5. Wybory na urząd Prezydenta reguluje ustawa, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

6. 1° Prezydent nie może być członkiem żadnej z dwóch Izb Oireachtas.

2° Jeśli członek którejś z Izb Oireachtas został wybrany na urząd Prezydenta, jego mandat w tej Izbie uważa się za wygasły.

3° Prezydent nie może odpłatnie piastować żadnego innego urzędu lub funkcji.

7. Pierwszy Prezydent obejmuje urząd niezwłocznie po wyborze, a każdy kolejny Prezydent – w pierwszym dniu po upływie kadencji poprzednika lub w najbliższym możliwym terminie; w sytuacji,

gdy poprzedni Prezydent został usunięty z urzędu, zmarł, zrezygnował lub stwierdzono u niego trwałą niezdolność do sprawowania urzędu, o której mowa w ust. 3, niezwłocznie po wyborze.

8. Obejmując urząd, Prezydent publicznie składa i podpisuje w obecności członków obu Izb Oireachtas, sędziów Sądu Najwyższego i Wyższego Sądu Apelacyjnego oraz innych osobistości publicznych następujące oświadczenie:

„W obliczu Boga Wszechmogącego ja, ..., przysięgam i oświadczam uroczyście i szczerze, iż będę przestrzegał Konstytucji Irlandii, dochowam wierności jej postanowieniom, będę wypełniał swoje obowiązki uczciwie i sumiennie, zgodnie z Konstytucją i ustawą, a moje zdolności poświęcę służbie dla dobra ludu Irlandii. Niech Bóg mnie poprowadzi i wspomóżę”.

9. Prezydent podczas sprawowania urzędu nie może opuszczać państwa bez zgody Rządu.

10. 1° Prezydent może zostać odwołany w razie stwierdzenia niewłaściwego zachowania⁹.

2° Z oskarżeniem może wystąpić każda z Izb Oireachtas, zgodnie z przepisami niniejszego ustępu.

3° Wniosek o postawienie Prezydenta w stan oskarżenia, zgodnie z przepisami niniejszego ustępu, pozostaje bez rozpatrzenia, jeżeli nie został podpisany przez co najmniej trzydziestu członków Izby Oireachtas, która złożyła wniosek.

4° Do podjęcia uchwały w sprawie przyjęcia wniosku przez jedną z Izb Oireachtas wymagane jest poparcie nie mniej niż dwóch trzecich wszystkich członków danej Izby.

5° W razie wniesienia oskarżenia przez jedną z Izb Oireachtas, druga Izba rozpatruje oskarżenie lub zleca jego rozpatrzenie.

6° Prezydent ma prawo być obecny i posiadać swojego pełnomocnika podczas rozpatrywania oskarżenia.

7° Jeżeli Izba Oireachtas, która rozpatrywała oskarżenie lub zleciła jego rozpatrzenie, po dokonaniu tego rozpatrzenia podejmie większością co najmniej dwóch trzecich ogólnej liczby swych członków uchwałę stwierdzającą, iż oskarżenie wniesione przeciwko

⁷ Pkt 3° ust. 3 art. 12 zmieniony Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 8 czerwca 1972 r.

⁸ Są to miasta na prawach hrabstwa.

⁹ *Impeachment* to specyficzny rodzaj odpowiedzialności konstytucyjnej. Instytucja *impeachmentu* pojawiła się w Anglii w XIV w. i oznaczała postawienie w stan oskarżenia przed parlamentem osób piastujących wysokie urzędy państwowe. Z czasem została przeniesiona na kontynent amerykański. Przedmiotem oskarżenia w trybie *impeachmentu* może być rażące łamanie prawa, naruszenie konstytucji, zdrada stanu, łapownictwo lub inne ciężkie przestępstwo.

Prezydentowi zostało podtrzymane, a niewłaściwe zachowanie, będące podstawą oskarżenia, czyni go niezdolnym do dalszego sprawowania urzędu, uchwała taka skutkuje usunięciem Prezydenta z urzędu.

11. 1° Oficjalną siedzibą Prezydenta jest miasto Dublin lub jego okolice.

2° Wysokość wynagrodzenia Prezydenta oraz dodatków funkcyjnych określa ustawa.

3° Wynagrodzenie Prezydenta i dodatki funkcyjne nie mogą zostać zmniejszone podczas trwania kadencji.

Artykuł 13

1. 1° Prezydent, na wniosek Dáil Éireann, powołuje Taoiseach, czyli szefa Rządu lub Premiera.

2° Prezydent, na wniosek Taoiseach, po wyrażeniu zgody przez Dáil Éireann, powołuje pozostałych członków Rządu.

3° Prezydent, po zasięgnięciu opinii Taoiseach, przyjmuje dymisję lub odwołuje każdego z członków Rządu.

2. 1° Prezydent zwołuje i rozwiązuje Dáil Éireann, po zasięgnięciu opinii Taoiseach.

2° Prezydent ma prawo, kierując się własnym uznaniem, odrzucić propozycję rozwiązania Dáil Éireann złożoną przez Taoiseach, który utracił poparcie większości Dáil Éireann.

3° Prezydent ma prawo zwołania posiedzenia jednej lub obu Izb Oireachtas w dowolnym terminie, po uprzednim zasięgnięciu opinii Rady Państwa.

3. 1° Każdy projekt ustawy, uchwalony lub uznany za uchwalony przez obie Izby Oireachtas, dla uzyskania mocy prawnej wymaga podpisu Prezydenta.

2° Prezydent promulguje każdą ustawę uchwaloną przez Oireachtas.

4. Prezydent sprawuje najwyższe zwierzchnictwo nad Siłami Obronnymi.

5. 1° Zasady sprawowania najwyższego zwierzchnictwa nad Siłami Obronnymi reguluje ustawa.

2° Prezydent powołuje wszystkich oficerów Sił Obronnych.

6. Prezydent stosuje prawo łaski oraz ma prawo zmniejszyć lub umorzyć karę nałożoną przez każdy z sądów posiadających jurysdykcję karną, jednakże prawo zmniejszenia lub umorzenia kary może zostać przyznane innym organom władzy na mocy ustawy¹⁰.

7. 1° Prezydent, po konsultacji z Radą Państwa, może zwracać się do Izb Oireachtas z orędziem lub

przemówieniem w każdej sprawie o istotnym znaczeniu narodowym lub społecznym.

2° W każdej takiej sprawie Prezydent, po konsultacji z Radą Państwa, może też zawsze zwrócić się z orędziem do Narodu.

3° Każde takie orędzie lub przemówienie musi jednak uzyskać aprobatę Rządu.

8. 1° Prezydent nie ponosi odpowiedzialności przed żadną z Izb Oireachtas ani przed żadnym sądem za pełnienie swoich funkcji i wykonywanie władzy związanej z jego urzędem, ani za żadne czyny popełnione przez niego lub zamierzone podczas pełnienia funkcji i sprawowania władzy.

2° Postępowanie Prezydenta może jednak zostać poddane rozpatrzeniu przez każdą z Izb Oireachtas w trybie przepisów art. 12 ust. 10 niniejszej Konstytucji albo przez każdy sąd, trybunał lub inne ciało orzekające, powołane lub wyznaczone przez którąkolwiek z Izb Oireachtas dla zbadania oskarżenia, zgodnie z ust. 10 wspomnianego artykułu.

9. Uprawnienia i funkcje nadane Prezydentowi na mocy niniejszej Konstytucji mogą być pełnione i wykonywane przez niego tylko za radą Rządu, z wyjątkiem przewidzianych przez Konstytucję przypadków, kiedy działa on wyłącznie według własnego uznania lub po konsultacji czy też w porozumieniu z Radą Państwa, bądź też po zasięgnięciu opinii, na wniosek albo na podstawie informacji od jakiegokolwiek innej osoby lub organu.

10. Dodatkowe uprawnienia i funkcje mogą zostać nadane Prezydentowi przez ustawę, zgodnie z niniejszą Konstytucją.

11. Żadne z uprawnień lub funkcji nałożonych na Prezydenta przez ustawę nie może być wypełniane ani wykonywane inaczej niż za radą Rządu.

Artykuł 14

1. W razie nieobecności Prezydenta lub jego tymczasowej bądź trwałej niezdolności do sprawowania urzędu, stwierdzonej zgodnie z przepisami art. 12 ust. 3, lub w przypadku jego śmierci, rezygnacji, usunięcia z urzędu, niewywiązania się z powierzonych funkcji i zadań urzędu oraz zawsze, gdy urząd Prezydenta pozostaje opróżniony, uprawnienia i funkcje nałożone na Prezydenta przez lub zgodnie z niniejszą Konstytucją, pełni i wykonuje Komisja, utworzona zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu¹¹.

¹⁰ Ust. 6 art. 13 zmieniony Dwudziestą pierwszą poprawką do Konstytucji z dnia 27 marca 2002 r.

¹¹ Ust. 1 art. 14 zmieniony Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r.

2. 1° W skład Komisji wchodzi następujące osoby: Prezes Sądu Najwyższego¹², Przewodniczący Dáil Éireann (Ceann Comhairle) oraz Przewodniczący Seanad Éireann.

2° Przewodniczący Wyższego Sądu Apelacyjnego pełni funkcję członka Komisji w zastępstwie Prezesa Sądu Najwyższego, gdy stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego pozostaje nieobsadzone lub gdy Prezes Sądu Najwyższego nie jest w stanie sprawować funkcji.

3° Zastępca Przewodniczącego Dáil Éireann pełni funkcję członka Komisji w zastępstwie Przewodniczącego Dáil Éireann, gdy stanowisko Przewodniczącego Dáil Éireann pozostaje nieobsadzone lub gdy Przewodniczący nie jest w stanie sprawować funkcji.

4° Zastępca Przewodniczącego Seanad Éireann pełni funkcję członka Komisji w zastępstwie Przewodniczącego Seanad Éireann, gdy stanowisko Przewodniczącego Seanad Éireann pozostaje nieobsadzone lub gdy Przewodniczący nie jest w stanie sprawować funkcji.

3. Komisja może funkcjonować w składzie dwóch członków i może działać pomimo nieobsadzonego stanowiska któregośkolwiek z członków.

4. Rada Państwa może większością głosów zdecydować o przejęciu części uprawnień do pełnienia funkcji i wykonywania niektórych obowiązków nałożonych na Prezydenta zgodnie z niniejszą Konstytucją, we wszystkich koniecznych przypadkach nie przewidzianych w niniejszym artykule.

5. 1° Postanowienia niniejszej Konstytucji regulujące wypełnianie funkcji i wykonywanie uprawnień przez Prezydenta, nałożonych na niego zgodnie z niniejszą Konstytucją, z uwzględnieniem dalszych przepisów tego ustępu, mają zastosowanie do sprawowania i wykonywania wskazanych uprawnień i funkcji zgodnie z dalszymi przepisami niniejszego artykułu.

2° W przypadku niewywiązania się Prezydenta z pełnionej funkcji lub wykonywanych uprawnień, do których pełnienia i wykonywania Prezydent jest zobowiązany zgodnie z niniejszą Konstytucją w określonym terminie, te uprawnienia i funkcje należy zrealizować, na podstawie niniejszego artykułu, tak szybko, jak będzie to możliwe po upływie tego terminu.

¹² Wprowadzić termin „Chief Justice”, można przetłumaczyć dosłownie jako Najwyższy Sędzia, ale dla jasności przekładu w innych kontekstach zdecydowano się posłużyć polską nazwą.

Parlament Narodowy

Organizacja i kompetencje

Artykuł 15

1. 1° Parlament Narodowy nosi nazwę, jest znany i określany w niniejszej Konstytucji jako Oireachtas.

2° Oireachtas tworzy Prezydent oraz dwie Izby, a mianowicie: Izba Reprezentantów nosząca nazwę Dáil Éireann i Senat noszący nazwę Seanad Éireann.

3° Izby Oireachtas zbierają się w mieście Dublin lub w jego pobliżu albo w innym miejscu, które mogą od czasu do czasu wyznaczyć.

2. 1° Jedyna i wyłączna władza stanowienia ustaw państwa zostaje niniejszym powierzona Oireachtas; żadna inna władza prawodawcza nie jest uprawniona do stanowienia ustaw państwa.

2° Ustawa może określać tworzenie lub uznawanie ustawodawstwa niższego rzędu, a także uprawnienia i funkcje tychże władz prawodawczych.

3. 1° Oireachtas może ustanowić lub uznać już istniejące, funkcyjne lub zawodowe rady, reprezentujące społeczne i gospodarcze dziedziny życia Narodu.

2° Ustawa o powołaniu lub uznaniu takiej rady określa jej prawa, kompetencje i obowiązki, a także jej pozycję w stosunku do Oireachtas i Rządu.

4. 1° Oireachtas nie może stanowić ustaw, które w jakikolwiek sposób są sprzeczne z niniejszą Konstytucją lub którymkolwiek z jej postanowień.

2° Każda uchwalona przez Oireachtas ustawa niezgodna z niniejszą Konstytucją lub którymkolwiek z jej postanowień jest nieważna, ale wyłącznie w zakresie tej niezgodności.

5. 1° Oireachtas nie może uznać za sprzeczne z prawem działań, które nie były za takie uznane w momencie ich podejmowania.

2° Oireachtas nie może stanowić ustaw umożliwiających wprowadzenie kary śmierci¹³.

6. 1° Wyłącznie Oireachtas może tworzyć i utrzymywać formacje wojskowe albo siły zbrojne.

2° Żadne formacje wojskowe albo siły zbrojne, poza utworzonymi i utrzymywanymi przez Oireachtas, nie mogą być w żadnym celu tworzone ani utrzymywane.

¹³ Pkt 2° ust. 5 art. 15 dodany Dwudziestą pierwszą poprawką do Konstytucji z dnia 27 marca 2002 r.

7. Oireachtas odbywa co najmniej jedną sesję każdego roku.

8. 1° Posiedzenia każdej z Izb Oireachtas są jawne.

2° Wyjątkowo, w sprawach szczególnej wagi, każda z Izb może odbywać posiedzenia niejawne, pod warunkiem wyrażenia zgody przez dwie trzecie obecnych na posiedzeniu członków Izby.

9. 1° Każda z Izb Oireachtas wybiera ze swego grona Przewodniczącego i Zastępcę Przewodniczącego oraz określa ich uprawnienia i obowiązki.

2° Wysokość wynagrodzenia Przewodniczącego i Zastępcy Przewodniczącego każdej z Izb reguluje ustawa.

10. Każda Izba uchwała swój regulamin i zasady postępowania oraz kary za ich naruszanie, a także ma prawo zapewnić swobodę obrad, chronić dokumenty urzędowe Izby i dokumenty prywatne członków Izby, oraz chronić Izby i jej członków przed osobami ingerującymi, natarczywymi lub usiłującymi przekupstwem wpłynąć na wykonywanie obowiązków przez członków Izby.

11. 1° Każda z Izb podejmuje wszelkie decyzje, z wyjątkami zastrzeżonymi niniejszą Konstytucją, większością głosów członków Izby obecnych na posiedzeniu, z wyłączeniem Przewodniczącego lub członka Izby prowadzącego obrady.

2° Przewodniczący Izby lub członek Izby prowadzący obrady posiada głos rozstrzygający w przypadku równej liczby głosów.

3° Liczbę członków, których obecność na posiedzeniu każdej z Izb jest konieczna do podejmowania decyzji, ustala regulamin obrad.

12. Wszelkie dokumenty i publikacje urzędowe Oireachtas oraz każdej z jego Izb, a także wystąpienia na forum którejkolwiek z Izb, objęte są przywilejem publikacyjnym¹⁴.

13. Członkowie każdej z Izb Oireachtas są chronieni przed aresztowaniem w drodze na posiedzenie i w drodze powrotnej oraz podczas przebywania w obrębie każdej z Izb; nie odpowiadają przed żadnym sądem ani przed innym organem niż sama Izba w związku z jakąkolwiek wypowiedzią przed którąkolwiek z Izb, z wyjątkiem spraw o zdradę stanu, zgodnie z definicją zawartą w niniejszej Konstytucji, ciężkie przestępstwo lub naruszenie porządku publicznego.

¹⁴ Przywilej publikacyjny jest to immunitet wykluczający odpowiedzialność z tytułu zniesławienia (defamacji) itp. tak w odniesieniu do parlamentarzysty – autora wypowiedzi, jak i w odniesieniu do wydawcy, który ją publikuje.

14. Nikt nie może być równocześnie członkiem obu Izb Oireachtas, a jeśli osoba będąca już członkiem jednej z Izb zostanie członkiem drugiej Izby, pierwszy mandat uznaje się za wygasły.

15. Zasady wypłacania diet członkom każdej z Izb w związku z pełnieniem przez nich obowiązków reprezentantów publicznych oraz dotacji na pokrycie kosztów podróżowania lub innych tego typu uprawnień określonych przez Oireachtas a związanych z pełnionymi obowiązkami, reguluje ustawa.

Dáil Éireann [Izba Reprezentantów]

Artykuł 16

1. 1° Każdy obywatel, bez względu na płeć, który ukończył dwadzieścia jeden lat, z wyjątkiem osób określonych przez niniejszą Konstytucję lub przez ustawę jako nieuprawnione albo niezdolne, może zostać wybrany na członka Dáil Éireann.

2° i. Wszyscy obywatele, i

ii. inne, określone ustawą, osoby w państwie bez względu na płeć, które ukończyły osiemnaście lat, nie zostały prawnie wykluczone i spełniają warunki stawiane kandydatom do Dáil Éireann, posiadają prawo głosowania w wyborach do Dáil Éireann¹⁵.

3° Nie można uchwalić ustawy ustanawiającej płeć jako kryterium zaliczenia do grupy osób nieuprawnionych albo niezdolnych do kandydowania na członka Dáil Éireann, albo z tego względu pozbawiającej obywatela bądź inną osobę możliwości głosowania w wyborach do Dáil Éireann¹⁶.

4° Nikomu nie przysługuje więcej niż jeden głos w wyborach do Dáil Éireann, głosowanie jest tajne.

2. 1° Dáil Éireann składa się z członków reprezentujących ustanowione ustawą okręgi wyborcze.

2° Co pewien czas, określana jest ustawowo liczba członków Dáil Éireann, lecz ogólna liczba członków Dáil Éireann musi obejmować przynajmniej jednego przedstawiciela na każde trzydzieści tysięcy ludności, i nie może obejmować więcej niż jednego przedstawiciela na każde dwadzieścia tysięcy ludności.

¹⁵ Pkt 2° ust. 1 art. 16 zmieniony Czwartą i Dziewiątą poprawką do Konstytucji, odpowiednio z dnia 5 stycznia 1973 r. i z dnia 2 sierpnia 1984 r.

¹⁶ Pkt 3° ust. 1 art. 16 zmieniony Dziewiątą poprawką do Konstytucji z dnia 2 sierpnia 1984 r.

3° Stosunek między liczbą przedstawicieli wybranych z każdego okręgu wyborczego a liczbą ludności okręgu wyborczego według ostatniego spisu ludności powinien, w miarę możliwości, być taki sam w całym kraju.

4° Oireachtas dokonuje korekty granic okręgów wyborczych przynajmniej raz na dwanaście lat ze względu na zmiany w rozmieszczeniu ludności, jednak zmiany granic okręgów wyborczych obowiązują dopiero po zakończeniu kadencji Dáil Éireann, w której przeprowadzono korektę.

5° Członkowie Dáil Éireann są wybierani w systemie reprezentacji proporcjonalnej z zastosowaniem pojedynczego głosu przechodniego.

6° Żadna ustawa nie można zmniejszyć liczby mandatów przypadających na okręg wyborczy poniżej trzech.

3. 1° Zwolywanie i rozwiązywanie Dáil Éireann regulują przepisy art. 3 ust. 2 niniejszej Konstytucji.

2° Wybory powszechne do Dáil Éireann odbywają się nie później niż trzydzieści dni po rozwiązaniu Dáil Éireann.

4. 1° Głosowanie w każdych wyborach powszechnych do Dáil Éireann odbywa się, o ile jest to możliwe, tego samego dnia w całym kraju.

2° Dáil Éireann zbiera się w ciągu trzydziestu dni od dnia głosowania.

5. Ta sama Dáil Éireann nie może obradować przez okres dłuższy niż siedem lat, licząc od daty jej pierwszego posiedzenia; ustawa może wyznaczyć okres krótszy.

6. Ustawa określa przepisy umożliwiające, aby członek Dáil Éireann pełniący funkcję Przewodniczącego w czasie bezpośrednio poprzedzającym rozwiązanie Dáil Éireann, został uznany za wybranego do Dáil Éireann następnej kadencji bez kandydowania w wyborach powszechnych.

7. Uwzględniając wcześniejsze postanowienia niniejszego artykułu, wybory do Dáil Éireann wraz z obciążaniem powstających wakatów, reguluje ustawa.

Artykuł 17

1. 1° Dáil Éireann rozpatruje niezwłocznie preliminarz dochodów i preliminarz wydatków państwa na kolejny rok budżetowy, po ich przedłożeniu zgodnie z art. 28 niniejszej Konstytucji¹⁷.

¹⁷ Preliminarze, czyli zestawienia planowanych dochodów i wydatków należy rozumieć jako projekt budżetu państwa.

2° Akty prawne niezbędne do wejścia w życie uchwał finansowych na dany rok powinny być uchwalone w tym samym roku, z wyjątkami, które mogą być określone specjalnymi aktami prawnymi.

2. Dáil Éireann nie może przeprowadzić żadnego głosowania ani podjąć uchwały, ani też uchwalić ustawy pozwalającej na wykorzystanie dochodów lub innych środków publicznych, o ile cel, na który mają zostać przeznaczone, nie został przedstawiony Dáil Éireann we wniosku Rządu podpisanym przez Taoiseach.

Seanad Éireann [Senat]

Artykuł 18

1. Seanad Éireann składa się z sześćdziesięciu członków, przy czym jedenastu z nich jest mianowanych, a czterdziestu dziewięciu wybieranych.

2. Osoba kandydująca do Seanad Éireann musi spełniać takie same warunki, jak wymagane do kandydowania do Dáil Éireann.

3. Mianowani członkowie Seanad Éireann są powołani, za ich uprzednią zgodą, przez Taoiseach powołanego po zebraniu się Dáil Éireann po jej rozwiązaniu, które powoduje konieczność mianowania wyżej wymienionych członków¹⁸.

4. 1° Obieralni członkowie Seanad Éireann powinni być wybrani w następujący sposób:

- i. Trzej wybierani są przez Narodowy Uniwersytet Irlandii.
- ii. Trzej wybierani są przez Uniwersytet Dubliński.
- iii. Czterdziestu trzech wybieranych jest z listy kandydatów ustalonej według dalszych przepisów niniejszej Konstytucji.

2° Ustawa reguluje przepisy o dokonywaniu wyboru, zgodnie z ustawowo określonymi procedurami i zasadami głosowania, przez jedną lub kilka z następujących instytucji:

- i. uniwersytety wymienione w punkcie 1° niniejszego ustępu,
- ii. inne instytucje szkolnictwa wyższego w państwie,

które mogą wybierać tylu członków Seanad Éireann, ilu można ustawowo wyznaczyć w zastępstwie takiej

¹⁸ Ust. 3 art. 18 zmieniony Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r.

samej liczby członków, wybieranych zgodnie z punktami i. oraz ii. punktu 1°.

Członek lub członkowie Seanad Éireann mogą zostać wybrani, zgodnie z niniejszym punktem, przez instytucje działające wspólnie lub indywidualnie¹⁹.

3° Żadne postanowienie niniejszego artykułu nie może być rozumiane jako zakazujące rozwiązania w drodze ustawy uniwersytetu, wymienionego w pkt 1° niniejszego ustępu²⁰.

5. Każde wybory wybieranych członków Seanad Éireann odbywają się w systemie reprezentacji proporcjonalnej z zastosowaniem pojedynczego głosu przechodniego i są przeprowadzane w głosowaniu tajnym oraz korespondencyjnie.

6. Wybory obieralnych członków Seanad Éireann przez uniwersytety są przeprowadzane w ustawowo określonej procedurze i zasadami głosowania.

7. 1° Przed każdymi wyborami powszechnymi członków Seanad Éireann wybieranych z list kandydatów sporządza się, w sposób określony w ustawie, pięć list kandydatów, zawierających nazwiska osób posiadających wiedzę i doświadczenie praktyczne z zakresu następujących dziedzin i zawodów:

- i. języka i kultury narodowej, literatury, sztuki, edukacji oraz innych dziedzin, które zgodnie z ustawą mogą zostać określone dla potrzeb tej listy;
- ii. rolnictwa i pokrewnych dziedzin oraz rybołówstwa;
- iii. pracy, zarówno zorganizowanej, jak i niezorganizowanej;
- iv. przemysłu i handlu, wliczając w to bankowość, finanse, księgowość, inżynierię i budownictwo;
- v. administracji publicznej i świadczeń socjalnych, wliczając w to dobrowolną działalność społeczną.

2° Z każdej listy wybieranych jest nie więcej niż jedenastu i nie mniej niż pięciu kandydatów do Seanad Éireann, z uwzględnieniem postanowień art. 19 niniejszej Konstytucji.

8. Wybory powszechne do Seanad Éireann powinny się odbyć nie później niż dziewięćdziesiąt dni po rozwiązaniu Dáil Éireann, natomiast pierwsze posiedzenie Seanad Éireann po wyborach powszechnych powinno się odbyć w dniu wyznaczonym przez Prezydenta na wniosek Taoiseach.

9. Każdy członek Seanad Éireann, wybrany lub mianowany, sprawuje swą funkcję do dnia poprze-

dzającego dzień wyborów powszechnych do Seanad Éireann kolejnej kadencji, chyba że wcześniej umrze, zrezygnuje lub stanie się niezdolnym.

10. 1° Z uwzględnieniem powyższych postanowień niniejszego artykułu, wybory członków Seanad Éireann reguluje ustawa.

2° Wakaty powstające wśród mianowanych członków Seanad Éireann są obsadzane przez Taoiseach, za uprzednią zgodą osoby w ten sposób powołanej.

3° Powstające wakaty wśród wybieranych członków Seanad Éireann są uzupełniane w sposób przewidziany ustawą.

Artykuł 19

Zasady bezpośredniego wyboru określonej liczby członków Seanad Éireann przez grupę pracowniczą lub zawodową albo stowarzyszenie bądź radę, w zastępstwie takiej samej liczby członków wybieranych z właściwej listy kandydatów, utworzonej zgodnie z art. 18 niniejszej Konstytucji, reguluje ustawa.

Ustawodawstwo

Artykuł 20

1. Projekt każdej ustawy zgłoszonej przez Dáil Éireann i przez nią uchwalanej jest przesyłany do Seanad Éireann, który może wносить poprawki do wszelkich ustaw, z wyjątkiem ustawy dotyczącej finansów publicznych; każda wniesiona przez Seanad Éireann poprawka jest rozpatrywana przez Dáil Éireann.

2. 1° Z wyjątkiem ustawy dotyczącej finansów publicznych, Seanad Éireann może inicjować projekty ustaw, które po uchwaleniu są przesyłane do Dáil Éireann.

2° Projekt ustawy zgłoszony przez Seanad Éireann, do którego Dáil Éireann wniosła poprawki, traktuje się jak projekt ustawy zgłoszony przez Dáil Éireann.

3. Projekt ustawy uchwalony przez jedną Izbę i zaakceptowany przez drugą Izbę uważa się za uchwalony przez obie Izby.

Artykuł 21

1. 1° Projekty ustaw dotyczących finansów publicznych mogą być zgłaszane tylko przez Dáil Éireann.

2° Każdy projekt ustawy dotyczącej finansów publicznych uchwalony przez Dáil Éireann jest przesyłany do Seanad Éireann celem zajęcia stanowiska.

¹⁹ Pkt 2° ust. 4 art. 18 dodany Siódmą poprawką do Konstytucji z dnia 3 sierpnia 1979 r.

²⁰ Pkt 3° ust. 4 art. 18 dodany ww. poprawką.

2. 1° Każdy projekt ustawy dotyczącej finansów publicznych przesyłany do Seanad Éireann celem zajęcia stanowiska, najpóźniej po dwudziestu jeden dniach od przesłania do Seanad Éireann powraca do Dáil Éireann, która może przyjąć lub odrzucić wszystkie, lub niektóre zalecenia Seanad Éireann.

2° Jeśli Seanad Éireann nie zwrócił projektu ustawy dotyczącej finansów publicznych do Dáil Éireann w terminie dwudziestu jeden dni lub zwrócił projekt z zaleceniami, które Dáil Éireann odrzuciła, ustawę dotyczącą finansów publicznych uważa się za uchwaloną przez obie Izby z upływem wskazanych dwudziestu jeden dni.

Artykuł 22

1. 1° Projekt ustawy dotyczącej finansów publicznych oznacza projekt ustawy zawierającej postanowienia dotyczące wszystkich lub niektórych wymienionych spraw: nakładania, uchylania, umarzania, zmiany lub regulacji pobierania podatków, nakładania spłat należności pieniężnych lub obciążeń finansów publicznych w innych celach, lub zmiany bądź zwolnienia od jakichkolwiek takich opłat; rezerwy; wynagrodzenia, kredytów, przychodów, przechowywania, wydatkowania lub kontroli księgowości finansów publicznych; zaciągania lub gwarantowania wszelkich pożyczek, lub ich spłat; kwestii podporządkowanych i wynikających z tych spraw.

2° Powyższe określenia terminów „pobieranie podatków”, „finanse publiczne” i „pożyczka” nie obejmują pobierania podatków, pieniędzy lub pożyczek zaciągniętych przez lokalne władze lub organy na cele lokalne.

2. 1° Przewodniczący Dáil Éireann uznaje każdy projekt ustawy, który w jego opinii, jest projektem ustawy dotyczącej finansów publicznych, za projekt ustawy dotyczącej finansów publicznych, a takie uznanie jest, z uwzględnieniem dalszych postanowień niniejszego ustępu, ostateczne i wiążące.

2° Seanad Éireann w drodze uchwały przyjętej na posiedzeniu plenarnym, w obecności nie mniej niż trzydziestu członków, może zwrócić się do Prezydenta, aby wystąpił do Komisji Przywilejów²¹ z zapyta-

niem, czy projekt ustawy jest, czy nie jest projektem ustawy dotyczącej finansów publicznych.

3° Jeśli Prezydent, po konsultacji z Radą Państwa, zdecyduje zgłosić zapytanie, powołuje Komisję Przywilejów, składającą się z jednakowej liczby członków Dáil Éireann i Seanad Éireann oraz Przewodniczącego – sędziego Sądu Najwyższego: nominacje te następują po konsultacji z Radą Państwa. Przewodniczący jest uprawniony do głosowania tylko w przypadku równej liczby głosów.

4° Prezydent zwraca się do powołanej w ten sposób Komisji Przywilejów z zapytaniem, a Komisja wydaje postanowienie w terminie dwudziestu jeden dni, od dnia przekazania projektu ustawy do Seanad Éireann.

5° Postanowienie Komisji jest ostateczne i wiążące.

6° Jeśli Prezydent, po konsultacji z Radą Państwa, nie przychylił się do wniosku Seanad Éireann, lub jeśli Komisja Przywilejów nie zajęła stanowiska w powyżej określonym terminie, to uznanie Przewodniczącego Dáil Éireann zostaje utrzymane w mocy.

Termin rozpatrywania projektów ustaw

Artykuł 23

1. Postanowienia niniejszego artykułu stosuje się do każdego projektu ustawy uchwalonego przez Dáil Éireann i przesłanego do Seanad Éireann, z wyjątkiem projektu ustawy dotyczącej finansów publicznych lub projektu ustawy, której termin rozpatrzenia przez Seanad Éireann został skrócony w myśl art. 24 niniejszej Konstytucji.

1° Jeśli projekt ustawy, do którego ma zastosowanie niniejszy artykuł, został w terminie ustalonym w następnym punkcie odrzucony przez Seanad Éireann lub uchwalony przez Seanad Éireann z poprawkami, których Dáil Éireann nie akceptuje, albo nie został ani uchwalony (z poprawkami bądź bez poprawek), ani odrzucony przez Seanad Éireann w tymże terminie, projekt ustawy uważa się za uchwalony przez obie Izby Oireachtas w dniu podjęcia uchwały, jeśli tak uchwali Dáil Éireann w ciągu stu osiemdziesięciu dni po upływie ustalonego terminu.

2° Ustalony termin wynosi dziewięćdziesiąt dni, licząc od dnia, w którym projekt ustawy został po raz pierwszy przesłany przez Dáil Éireann do Seanad Éireann lub może być także dłuższy, jeśli tak ustala dla projektu ustawy obie Izby Oireachtas.

2. 1° Poprzedni ustęp ma zastosowanie do projektu ustawy zgłoszonego i uchwalonego przez Seanad

²¹ Komisji Przywilejów nie należy utożsamiać ze stałymi komisjami Postępowania i Przywilejów, które istnieją w obu izbach parlamentu, Dáil Éireann i Seanad Éireann. Komisja Przywilejów jest powoływana do rozpatrzenia konkretnej sprawy w ściśle określonym czasie. Polskim odpowiednikiem takiej komisji są komisje nadzwyczajne.

Éireann, opatrzonego poprawkami przez Dáil Éireann i w związku z tym uznawanego za zgłoszony przez Dáil Éireann.

2° Dla celów tego zastosowania bieg ustalonego terminu rozpoczyna się w dniu pierwszego przesłania projektu ustawy do Seanad Éireann po wprowadzeniu poprawek przez Dáil Éireann.

Artykuł 24

1. Na pisemny wniosek Taoiseach, skierowany do Prezydenta i Przewodniczących obu Izby Oireachtas, w którym Rząd powołuje się na potrzebę pilnego rozpatrzenia projektu ustawy niezbędnej dla utrzymania porządku publicznego i bezpieczeństwa lub przeciwdziałania sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w kraju lub za granicą, o ile projekt ustawy nie zawiera propozycji zmian Konstytucji, Dáil Éireann, za zgodą Prezydenta wyrażoną po uzyskaniu opinii Rady Państwa, może podjąć uchwałę o skróceniu czasu na rozpatrzenie projektu ustawy przez Seanad Éireann do terminu ustalonego w uchwale.

2. Jeżeli projekt ustawy, którego czas rozpatrzenia przez Seanad Éireann skrócono zgodnie z niniejszym artykułem został:

(a) w przypadku projektu ustawy innej niż ustawa dotycząca finansów publicznych, odrzucony przez Seanad Éireann lub uchwalony z poprawkami, które Dáil Éireann odrzuciła, lub nie został ani odrzucony, ani uchwalony przez Seanad Éireann, bądź

(b) w przypadku projektu ustawy dotyczącej finansów publicznych, zwrócony przez Seanad Éireann do Dáil Éireann z zaleceniami, które Dáil Éireann odrzuciła, lub nie został zwrócony przez Seanad Éireann do Dáil Éireann,

w terminie ustalonym w uchwale, projekt ustawy uważa się za uchwalony przez obie Izby Oireachtas z upływem tego terminu²².

3. Po wejściu w życie ustawa, której czas rozpatrzenia przez Seanad Éireann skrócono zgodnie z niniejszym artykułem, obowiązuje przez okres nie dłuższy niż dziewięćdziesiąt dni od dnia ogłoszenia, chyba że przed upływem tego terminu obie Izby uzgodnią, iż ta ustawa powinna obowiązywać przez dłuższy okres i określą ów dłuższy okres w uchwałach przyjętych przez obie Izby.

²² Ust. 2 art. 24 zmieniony drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r.

Podpisywanie i promulgacja ustaw

Artykuł 25

1. Każdy projekt ustawy, który został uchwalony lub uznany za uchwalony przez obie izby Oireachtas, o ile taki projekt ustawy nie zawiera propozycji zmian Konstytucji, Taoiseach przekazuje Prezydentowi celem podpisania i ogłoszenia go jako ustawy, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu.

2. 1° Zgodnie z przepisami niniejszej Konstytucji, każdy projekt ustawy przekazany w tym trybie Prezydentowi celem podpisania i ogłoszenia go jako ustawy, zostaje podpisany przez Prezydenta nie wcześniej niż piątego i nie później niż siódmego dnia od dnia przekazania ustawy²³.

2° Na wniosek Rządu, za zgodą Seanad Éireann, Prezydent może podpisać każdy projekt ustawy będący przedmiotem wniosku, w terminie wcześniejszym niż pięć dni od dnia przekazania²⁴.

3. Każdy projekt ustawy, którego czas rozpatrzenia przez Seanad Éireann skrócono zgodnie z art. 24 niniejszej Konstytucji, Prezydent podpisuje w dniu przekazania mu projektu ustawy w celu podpisania i ogłoszenia go jako ustawy.

4. 1° Każdy projekt ustawy staje się ustawą w dniu podpisania przez Prezydenta, zgodnie z niniejszą Konstytucją, i obowiązuje od tego dnia, chyba że co innego wynika z tej ustawy.

2° Prezydent ogłasza jako ustawę każdy projekt ustawy, który podpisał zgodnie z niniejszą Konstytucją, zarządzając publikację obwieszczenia o tym, że projekt ustawy stał się ustawą w Iris Oifigiúil.

3° Każdy projekt ustawy jest podpisywany przez Prezydenta w takim brzmieniu, w jakim został uchwalony lub uznany za uchwalony przez obie Izby Oireachtas; i jeśli projekt ustawy został uchwalony lub uznany za uchwalony w obu językach urzędowych, Prezydent podpisuje tekst projektu ustawy w obu wersjach językowych.

4° Jeśli Prezydent podpisał tekst projektu ustawy tylko w jednym z języków urzędowych, wydaje się oficjalny przekład ustawy na drugi język urzędowy.

5° Niezwłocznie po podpisaniu i ogłoszeniu projektu ustawy jako ustawy, jej tekst podpisany przez Prezydenta lub, jeśli została podpisana w obu językach urzędowych, jej teksty rejestrowane są w ewidencji

²³ Pkt 1° ust. 2 art. 25 zmieniony ww. poprawką.

²⁴ Pkt 2° ust. 2 art. 25 zmieniony ww. poprawką.

Urzędu Rejestru Sądu Najwyższego, a zarejestrowany tekst lub teksty są decydującym dowodem na istnienie takiej ustawy.

6° W razie występowania sprzeczności między tekstami ustawy zarejestrowanej zgodnie z niniejszym ustępem w obu językach urzędowych, wiążący jest tekst w języku narodowym²⁵.

5. 1° Zgodnie z ustawą Taoiseach może, jeżeli według niego zaistniała w danym momencie taka potrzeba, nakazać sporządzenie pod jego nadzorem tekstu jednolitego niniejszej Konstytucji (w obu językach urzędowych) w pełnym brzmieniu obowiązującym w danym momencie wraz ze wszystkimi poprawkami do niej wprowadzonymi.

2° Egzemplarz każdego tak przygotowanego tekstu, poświadczony podpisami Taoiseach i Prezesa Sądu Najwyższego, jest podpisywany przez Prezydenta i rejestrowany w ewidencji Urzędu Rejestru Sądu Najwyższego.

3° Podpisany i zarejestrowany egzemplarz, będący ostatnim tak przygotowanym tekstem, od daty wpisu staje się ostateczną wersją niniejszej Konstytucji i zastępuje wszystkie jej poprzednie teksty, których egzemplarze były w tym trybie rejestrowane.

4° W razie wystąpienia sprzeczności między tekstami niniejszej Konstytucji, zarejestrowanymi zgodnie z niniejszym ustępem, wiążący jest tekst w języku narodowym²⁶.

Kierowanie projektów ustaw do Sądu Najwyższego

Artykuł 26

Niniejszy artykuł ma zastosowanie do każdego projektu ustawy uchwalonego lub uznanego za uchwalony przez obie Izby Oireachtas, z wyjątkiem projektu ustawy dotyczącej finansów publicznych, projektu ustawy określonego jako projekt ustawy zawierający propozycje poprawek do Konstytucji lub projektu ustawy, którego czas rozpatrzenia przez Seanad Éireann skrócono zgodnie z art. 24 niniejszej Konstytucji.

1. 1° Po konsultacji z Radą Państwa, Prezydent może każdy projekt ustawy, do którego ma zastosowanie niniejszy artykuł, skierować do Sądu Najwyższego w celu stwierdzenia, czy projekt ustawy lub jego po-

szczególne przepisy są zgodne z niniejszą Konstytucją albo z którymkolwiek z jej postanowień.

2° Wniosek taki może zostać wniesiony do Sądu Najwyższego nie później niż siedem dni od przekazania Prezydentowi przez Taoiseach projektu ustawy do podpisu²⁷.

3° Do czasu wydania orzeczenia przez Sąd Najwyższy, Prezydent nie może podpisać projektu ustawy skierowanego do tego Sądu, zgodnie z niniejszym artykułem.

2. 1° Wniosek wniesiony przez Prezydenta, zgodnie z niniejszym artykułem, Sąd Najwyższy rozpatruje w składzie co najmniej pięciu sędziów, po wysłuchaniu opinii Prokuratora Generalnego lub przedstawionej w jego imieniu oraz opinii radcy powołanego przez Sąd; orzeczenie jest ogłaszane jawnie, bez zbędnej zwłoki i w żadnym wypadku nie później niż sześćdziesiąt dni od daty wniesienia wniosku.

2° Zgodnie z przepisami niniejszego artykułu, orzeczenie zapadłe większością głosów składu sędziowskiego Sądu Najwyższego jest orzeczeniem Sądu, ogłaszane jest przez jednego z sędziów wyznaczonych przez Sąd, żadne inne zdanie akceptujące bądź odrębne, nie może być ogłoszone, a jego istnienie nie zostaje ujawniane²⁸.

3. 1° Jeżeli Sąd Najwyższy orzeknie niezgodność z niniejszą Konstytucją lub z jej postanowieniami któregoś z przepisów projektu ustawy skierowanego do Sądu Najwyższego, zgodnie z niniejszym artykułem, Prezydent odmawia podpisania projektu ustawy.

2° Jeżeli w przypadku projektu ustawy, którego dotyczy art. 27 niniejszej Konstytucji, zostanie do Prezydenta skierowany wniosek zgodnie z owym artykułem, wówczas ma on zastosowanie²⁹.

3° W pozostałych przypadkach Prezydent podpisuje projekt ustawy niezwłocznie po ogłoszeniu orzeczenia przez Sąd Najwyższy.

Kierowanie projektów ustaw do Narodu

Artykuł 27

Artykuł niniejszy ma zastosowanie do każdego projektu ustawy, z wyjątkiem projektów określonych jako zawierające propozycje poprawek do Konstytu-

²⁷ Pkt 2° ust. 1 art. 26 zmieniony ww. poprawką.

²⁸ Pkt 2° ust. 2 art. 26 zmieniony Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r.

²⁹ Pkt 2° ust. 3 art. 26 dodany ww. poprawką, co skutkowało zmianą numeracji pierwotnego pkt 2° na pkt 3°.

²⁵ Ust. 4 art. 25 zmieniony Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r.

²⁶ Ust. 5 art. 25 dodany ww. poprawką.

cji, który na mocy art. 23 został uznany za uchwalony przez obie Izby Oireachtas.

1. Większość członków Seanad Éireann i nie mniej niż jedna trzecia członków Dáil Éireann ma prawo, zgodnie z niniejszym artykułem, zwrócić się do Prezydenta ze wspólnym wnioskiem o odmowę podpisania i ogłoszenia projektu ustawy jako obowiązującej ustawy, ponieważ projekt reguluje kwestie o znaczeniu narodowym, co do których powinien wypowiedzieć się Naród.

2. Każdy taki wniosek jest sporządzany na piśmie i podpisany przez wnioskodawców, których podpisy są sprawdzane w sposób przewidziany ustawą.

3. Każdy taki wniosek zawierający szczegółową argumentację, która stanowiła podstawę działania, jest przedstawiany Prezydentowi nie później niż cztery dni po terminie, po upływie którego projekt ustawy uważa się za uchwalony przez obie Izby Oireachtas³⁰.

4. 1° Prezydent, po otrzymaniu wniosku zgłoszonego zgodnie z niniejszym artykułem, natychmiast rozpatruje taki wniosek i, po uprzedniej konsultacji z Radą Państwa, ogłasza swoją decyzję nie później niż dziesięć dni po terminie, z upływem którego projekt ustawy uważa się za uchwalony przez obie Izby Oireachtas.

2° Jeżeli projekt ustawy lub jakikolwiek jego przepis zostały albo mają zostać skierowane do Sądu Najwyższego, zgodnie z art. 26 niniejszej Konstytucji, Prezydent nie jest zobowiązany do rozpatrzenia wniosku do czasu wydania przez Sąd Najwyższy orzeczenia o zgodności projektu ustawy lub jego przepisów z Konstytucją albo jej postanowieniami; jeśli orzeczenie Sądu Najwyższego stwierdza zgodność projektu z Konstytucją, Prezydent nie jest zobowiązany do ogłoszenia swej decyzji w sprawie wniosku przed upływem sześciu dni od dnia ogłoszenia orzeczenia Sądu Najwyższego.

5. 1° Jeżeli Prezydent uzna, że projekt ustawy będący przedmiotem wniosku, zgodnie z niniejszym artykułem, reguluje kwestie o znaczeniu narodowym, co do których powinien wypowiedzieć się Naród, w piśmie opatrzonym swoim podpisem i pieczęcią zawiadamia o tym Taoiseach oraz przewodniczącego każdej z Izb Oireachtas, i odmawia podpisania, i pro-

mulgowania takiego projektu ustawy jako obowiązującej ustawy, chyba że projekt zostanie zatwierdzony:

- i. w referendum, przez Naród, zgodnie z postanowieniami art. 47 ust. 2 niniejszej Konstytucji, w terminie osiemnastu miesięcy od daty decyzji Prezydenta, lub
- ii. przez Dáil Éireann, uchwałą podjętą w wymienionym terminie, po rozwiązaniu Dáil Éireann i zebraniu się nowej.

2° Jeżeli propozycja zawarta w projekcie ustawy będącym przedmiotem wniosku, zgodnie z niniejszym artykułem, zostanie zatwierdzona w referendum lub uchwałą Dáil Éireann, zgodnie z powyższymi przepisami niniejszego ustępu, taki projekt ustawy zostaje niezwłocznie przedstawiony Prezydentowi do podpisu i ogłoszenia go jako ustawy, a Prezydent podpisuje projekt i ogłasza go jako ustawę³¹.

6. W każdym przypadku, gdy Prezydent uzna, iż projekt ustawy będący przedmiotem wniosku, zgodnie z niniejszym artykułem, nie reguluje kwestii o znaczeniu narodowym, co do których powinien wypowiedzieć się Naród, w piśmie opatrzonym swoim podpisem i pieczęcią zawiadamia o tym Taoiseach oraz przewodniczącego każdej z Izb Oireachtas i podpisuje projekt ustawy oraz promulguje go jako ustawę, nie później niż jedenaście dni od dnia uznania projektu ustawy za uchwalony przez obie Izby Oireachtas³².

Rząd

Artykuł 28

1. Rząd składa się z nie mniej niż siedmiu i nie więcej niż piętnastu członków, których, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji, mianuje Prezydent.

2. Władza wykonawcza w państwie jest sprawowana, stosownie do postanowień niniejszej Konstytucji, przez Rząd lub z jego upoważnienia.

3. 1° Państwo nie może wypowiadać wojny ani brać udziału w żadnej wojnie, chyba że Dáil Éireann wyrazi na to zgodę.

2° W razie rzeczywistej napaści, Rząd może jednak podjąć wszelkie kroki, które uzna za konieczne dla obrony państwa, a Dáil Éireann, jeśli nie obraduje, to zostaje zwołana w możliwie najkrótszym terminie.

³⁰ W art. 27 zmiany dokonane ww. poprawką były następujące: dodano ust. 2, w związku z czym pierwotne ust. 2, 3, 4, 5 otrzymały odpowiednio nową numerację 3, 4, 5, 6; zmienił treść ust. 3; w ust. 4 dodano pkt 2°; w ust. 5 również dodano pkt 2°.

³¹ Zob. przypis 30.

³² Zob. przypis 30.

3° Żadne postanowienie niniejszej Konstytucji, z wyjątkiem art. 15 ust. 5 pkt 2°, nie daje podstaw do uznania nieważności ustawy uchwalonej przez Oireachtas, służącej ochronie bezpieczeństwa publicznego i istnienia państwa podczas wojny lub zbrojnych zamieszek, ani też żadnego aktu podjętego lub zamierzonego podczas wojny lub zbrojnych zamieszek, zgodnie z taką ustawą. Określenie „czas wojny” w tym punkcie oznacza okres, w którym trwa konflikt zbrojny, którego państwo nie jest uczestnikiem, ale obie Izby Oireachtas uznają, że w wyniku tego konfliktu, zaistniała krytyczna sytuacja dotycząca żywotnych interesów państwa; określenie „czas wojny lub zbrojnych zamieszek” obejmuje okres po zakończeniu każdej wojny, każdego wyżej wymienionego konfliktu zbrojnego albo zbrojnych zamieszek, jaki może upłynąć do chwili, kiedy obie Izby Oireachtas zdecydują, że sytuacja krytyczna w państwie spowodowana przez wojnę, konflikt zbrojny lub zbrojne zamieszki przestała istnieć³³.

4. 1° Rząd ponosi odpowiedzialność przed Dáil Éireann.

2° Rząd obraduje i działa jako ciało kolegialne oraz ponosi kolegialnie odpowiedzialność za ministerstwa kierowane przez członków Rządu.

3° Tajność obrad Rządu powinna być zachowana we wszystkich okolicznościach, chyba że Wyższy Sąd Apelacyjny zdecyduje o odstąpieniu od niej w istotnej sprawie, a mianowicie:

- i. w interesie wymiaru sprawiedliwości sprawowanego przez sąd, lub
- ii. ze względu na nadrzędny interes publiczny, na wniosek złożony w tej sprawie przez trybunał, wyznaczony przez Rząd lub ministra Rządu, z upoważnienia Izby Oireachtas, o zbadanie sprawy uznanej przez nich za sprawę o znaczeniu publicznym³⁴.

4° Rząd przygotowuje preliminarz przychodów i preliminarz wydatków państwa na każdy rok finansowy, i przedstawia je Dáil Éireann celem rozpatrzenia.

5. 1° Szef Rządu lub Premier, określanej jako Taoiseach i pod tą nazwą występuje w niniejszej Konstytucji.

2° Taoiseach ogólnie informuje Prezydenta o sprawach polityki wewnętrznej i międzynarodowej.

6. 1° Taoiseach mianuje członka Rządu na stanowisko Tánaiste.

2° W razie śmierci Taoiseach lub jego trwałej niezdolności do sprawowania urzędu, Tánaiste wypełnia w jego imieniu wszystkie obowiązki do czasu powołania nowego Taoiseach.

3° Tánaiste pełni również obowiązki Taoiseach lub w jego imieniu podczas czasowej nieobecności Taoiseach.

7. 1° Taoiseach, Tánaiste i członek Rządu odpowiedzialny za Ministerstwo Finansów muszą być członkami Dáil Éireann.

2° Pozostali członkowie Rządu muszą być członkami Dáil Éireann lub Seanad Éireann, jednak członkami Seanad Éireann nie może być więcej niż dwóch członków Rządu.

8. Każdy członek Rządu ma prawo uczestniczyć i zabierać głos na posiedzeniach obu Izb Oireachtas.

9. 1° Taoiseach może podać się do dymisji w każdej chwili, składając rezygnację na ręce Prezydenta.

2° Każdy członek Rządu może podać się do dymisji, składając rezygnację na ręce Taoiseach celem przekazania jej Prezydentowi.

3° Prezydent przyjmuje dymisję każdego członka Rządu, innego niż Taoiseach, za radą Taoiseach.

4° Taoiseach może w każdej chwili z przyczyn, które uzna za wystarczające, zażądać od członka Rządu złożenia dymisji; jeżeli członek Rządu nie zastosuje się do takiego żądania, zostaje odwołany przez Prezydenta, za radą Taoiseach.

10. Taoiseach składa dymisję, gdy straci poparcie większości w Dáil Éireann, chyba że za jego radą Prezydent rozwiąże Dáil Éireann, a Taoiseach uzyska poparcie większości nowej Dáil Éireann.

11. 1° Zawsze, gdy Taoiseach składa dymisję, uznaje się, że pozostali członkowie Rządu także podali się do dymisji, lecz zarówno Taoiseach, jak i pozostali członkowie Rządu pełnią swoje obowiązki aż do powołania ich następców.

2° Po rozwiązaniu Dáil Éireann członkowie Rządu pełnią swoje obowiązki do czasu powołania ich następców.

12. Ustawa reguluje następujące zagadnienia: organizację i podział obowiązków między ministerstwa, powoływanie członków Rządu na stanowiska ministrów odpowiedzialnych za wspomniane ministerstwa, zwolnienie z pełnienia obowiązków członka Rządu podczas jego czasowej nieobecności lub niezdolności oraz wynagrodzenie członków Rządu.

³³ Pkt. 3° ust. 3 art. 28 zmieniony Pierwszą, Drugą i Dwudziestą pierwszą poprawką do Konstytucji, odpowiednio, z dnia 2 września 1939 r., z dnia 30 maja 1941 r. i z dnia 27 marca 2002 r.

³⁴ Pkt 3° ust. 4 art. 28 dodany Siedemnastą poprawką do Konstytucji z dnia 14 listopada 1997 r., co skutkowało też zmianą numeracji „starego” pkt 3° na pkt 4°.

Samorząd lokalny

Artykuł 28A³⁵

1. Państwo uznaje rolę samorządu lokalnego w zapewnianiu forum demokratycznej reprezentacji społeczności lokalnej, w wykonywaniu i pełnieniu na szczeblu lokalnym uprawnień i funkcji przyznanych przez ustawę oraz w popieraniu lokalnych inicjatyw w interesie miejscowej społeczności.

2. Ustawa określa władze lokalne wybierane bezpośrednio; ich uprawnienia i funkcje, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji, powinny zostać określone oraz być wykonywane i pełnione zgodnie z ustawą.

3. Wybory członków władz lokalnych odbywają się, zgodnie z ustawą, nie później niż przed upływem pięciu lat od roku, w którym zostali wybrani.

4. Prawo głosowania w wyborach władz lokalnych, których dotyczy ust. 2 niniejszego artykułu ma, zgodnie z ustawą, każdy obywatel, który jest uprawniony do głosowania w wyborach do Dáil Éireann, oraz wszystkie inne osoby mające zgodnie z ustawą takie uprawnienia.

5. Nieobsadzone stanowiska we władzach lokalnych, których dotyczy ust. 2 niniejszego artykułu, są uzupełniane zgodnie z ustawą.

Stosunki międzynarodowe

Artykuł 29

1. Irlandia potwierdza swoje przywiązanie do ideałów pokoju i przyjaznej współpracy między narodami, opartej na międzynarodowej sprawiedliwości i moralności.

2. Irlandia deklaruje przestrzeganie zasady pokojowego rozstrzygania sporów międzynarodowych w drodze arbitrażu międzynarodowego lub rozstrzygnięć sądowych.

3. Irlandia akceptuje ogólnie uznane zasady prawa międzynarodowego jako obowiązujące zasady jej postępowania w stosunkach z innymi państwami.

4. 1° Władza wykonawcza państwa w sprawach zagranicznych lub w sprawach z nimi związanych, zgodnie z art. 28 niniejszej Konstytucji, sprawowana jest przez Rząd bądź z jego upoważnienia.

2° W celu wykonania jakichkolwiek zadań władzy wykonawczej państwa w stosunkach zewnętrznych lub w związku z nimi, Rząd może posłużyć się lub przyjąć jakikolwiek organ, dokument lub metodę postępowania, która została wykorzystana bądź zatwierdzona w podobnym celu przez członków każdej grupy albo przymierza narodów, z którymi państwo jest lub pozostaje stowarzyszone celem realizacji wspólnych spraw we współpracy międzynarodowej, w zakresie i na warunkach określonych ustawą.

3° Państwo może przystąpić do Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (ustanowionej Traktatem podpisanym w Rzymie dnia 25 marca 1957 r.)³⁶.

4° Irlandia potwierdza swoje zobowiązanie względem Unii Europejskiej, której członkowie współpracują w celu promocji pokoju, wspólnych wartości oraz pomyślności swoich obywateli.

5° Państwo może ratyfikować Traktat Lizboński, zmieniający Traktat o Unii Europejskiej oraz Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. („Traktat Lizboński”), i na jego mocy zostać członkiem Unii Europejskiej ustanowionej przez ten traktat.

6° Żadne z postanowień niniejszej Konstytucji nie unieważnia aktów prawnych, działań oraz środków podjętych przez Państwo podczas, bądź po wejściu w życie Traktatu Lizbońskiego, niezbędnych z uwagi na zobowiązania wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej, do której odwołuje się pkt 5° niniejszego ustępu, lub z członkostwa w Europejskiej Wspólnocie Energii Atomowej, jak również nie odbiera mocy prawnej aktom prawnym, działaniom lub środkom podjętym przez:

- i. Wspomnianą Unię Europejską lub Europejską Wspólnotę Energii Atomowej bądź przez ich instytucje,
- ii. Wspólnoty Europejskie lub Unię Europejską bądź ich instytucje funkcjonujące bezpośrednio przed wejściem w życie Traktatu Lizbońskiego,
- iii. ciała właściwe na mocy traktatów wspomnianych w niniejszym ustępie.

7° Państwo może wykonać uprawnienia:

- i. do których zastosowanie znajduje art. 20 Traktatu o Unii Europejskiej, odnoszący się do rozszerzonej współpracy,

³⁵ Artykuł 28A dodany Dwudziestą poprawką do Konstytucji z dnia 23 czerwca 1999 r.

³⁶ Pkt 3° ust. 4 art. 29 zmieniony Dwudziestą ósmą poprawką do Konstytucji (Traktat Lizboński) z dnia 15 października 2009 r.

- ii. na mocy Protokołu nr 19 dodanego do Traktatu o Unii Europejskiej oraz do Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej,
- iii. na mocy Protokołu nr 21 dotyczącego pozycji Zjednoczonego Królestwa oraz Irlandii w odniesieniu do sfery wolności, bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości, wraz z uprawnieniem, które protokół ten powinien, w całości lub w części, uchylić względem państwa; jednak każde takie wykonanie musi uzyskać aprobatę obu Izb parlamentu.

8° Państwo może wyrazić zgodę na decyzję, regulację lub inne akty podjęte:

- i. na mocy Traktatu o Unii Europejskiej oraz Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, upoważniające Radę Unii Europejskiej do działania inaczej niż jednomyślnie,
- ii. na mocy wspomnianych traktatów, upoważniające do wprowadzenia zwyczajnej procedury legislacyjnej,
- iii. na mocy pkt (d) art. 82.2, pkt 3 art. 83.1 oraz 1 i 4 art. 86 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej, odnoszących się do sfery wolności, bezpieczeństwa oraz sprawiedliwości; jednak zgoda na jakiegokolwiek decyzję, regulację lub akty w tej mierze musi być poprzedzona aprobatą obu Izb parlamentu.

9° Państwo nie przyjmie podjętej przez Radę Europejską decyzji o ustanowieniu wspólnej obrony stosownie do art. 42 Traktatu o Unii Europejskiej.

5. 1° Każda międzynarodowa umowa, do której państwo przystępuje, jest przedkładana Dáil Éireann.

2° Państwo nie może być związane żadną umową międzynarodową, która przewiduje korzystanie z funduszy publicznych, chyba że warunki umowy zatwierdzi Dáil Éireann.

3° Niniejszy ustęp nie ma zastosowania do umów lub konwencji o charakterze technicznym i administracyjnym.

6. Żadna międzynarodowa umowa nie może stać się częścią prawa krajowego państwa, o ile Oireachtas tak nie postanowi.

7. 1° Państwo może wyrazić zgodę na ograniczenia nałożone przez Porozumienie Brytyjsko-Irlandzkie, zawarte w Belfaście dnia 10 kwietnia 1998 r., zwane dalej Porozumieniem.

2° Każda instytucja, powołana przez owe Porozumienie lub zgodnie z nim, może realizować uprawnienia i funkcje przyznane jej na terenie całej lub

części wyspy Irlandia, nie naruszając postanowień niniejszej Konstytucji przyznających takie uprawnienia i funkcje osobie lub organowi państwa, mianowanemu, utworzonemu lub powołanemu przez niniejszą Konstytucję albo zgodnie z nią. Jakikolwiek uprawnienie lub funkcja przyznane takiej instytucji w celu doprowadzania do ugody, rozstrzygania sporów i kontrowersji, mogą zostać jej dodatkowo przyznane lub w zastępstwie podobnych uprawnień, lub funkcji przyznanych przez niniejszą Konstytucję wyżej wymienionej osobie lub organowi państwa³⁷.

8. Państwo może sprawować jurysdykcję eksterytorialną zgodnie z powszechnie uznanymi zasadami prawa międzynarodowego³⁸.

9. Państwo może ratyfikować Traktat Rzymski o Międzynarodowym Trybunale Karnym, sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r.³⁹

Prokurator Generalny

Artykuł 30

1. Prokurator Generalny jest doradcą Rządu w kwestiach prawa i opinii prawnych, wykonuje całość uprawnień, funkcji i obowiązków nałożonych na niego niniejszą Konstytucją bądź przez ustawę.

2. Prokurator Generalny jest powoływany przez Prezydenta po przedstawieniu jego kandydatury przez Taoiseach.

3. Wszystkie zbrodnie i przestępstwa będące przedmiotem postępowania przed sądami, utworzonymi zgodnie z art. 34 niniejszej Konstytucji, innymi niż sąd orzekający w trybie przyspieszonym, są ścigane sądownie w imieniu Narodu, z oskarżenia Prokuratora Generalnego lub innej osoby, zgodnie z ustawą upoważnioną do takich działań.

4. Prokurator Generalny nie jest członkiem Rządu.

5. 1° Prokurator Generalny może w każdej chwili podać się do dymisji, składając rezygnację na ręce Taoiseach, celem przekazania jej Prezydentowi.

³⁷ Ust. 7 i ust. 8 art. 29 dodane Dziewiętnastą poprawką do Konstytucji z dnia 3 czerwca 1998 r.

³⁸ Pkt 11° ust. 4 art. 29 dodany Jedenaścą poprawką do Konstytucji z dnia 16 lipca 1992 r. jako pkt 6° tego ustępu, a następnie Dwudziestą szóstą poprawką do Konstytucji z dnia 7 listopada 2002 r. przesunięty z pkt 6° ust. 4 na pkt 10° tego ustępu.

³⁹ Ust. 9 art. 29 dodany Dwudziestą trzecią poprawką do Konstytucji z dnia 27 marca 2002 r.

2° Taoiseach może, z przyczyn, które uzna za wystarczające, zażądać dymisji Prokuratora Generalnego

3° Jeżeli Prokurator Generalny nie zrezygnuje z funkcji na żądanie Taoiseach, zostaje on odwołany przez Prezydenta, za radą Taoiseach.

4° Prokurator Generalny składa urząd po dymisji Taoiseach, lecz może kontynuować wykonywanie swych obowiązków do czasu powołania następcy Taoiseach.

6. Funkcjonowanie urzędu Prokuratora Generalnego, włączając w to wynagrodzenie wypłacane osobie sprawującej ten urząd, zgodnie z postanowieniami niniejszego artykułu, reguluje ustawa.

Rada Państwa

Artykuł 31

1. Rada Państwa wspomaga i doradza Prezydentowi we wszystkich sprawach, w których Prezydent może się z nią konsultować odnośnie do tych funkcji, które według niniejszej Konstytucji są sprawowane i wykonywane po konsultacji z Radą Państwa, a także sprawuje inne funkcje nadane jej niniejszą Konstytucją.

2. W skład Rady Państwa wchodzi:

- i. Z urzędu: Taoiseach, Tánaiste, Prezes Sądu Najwyższego, Przewodniczący Wyższego Sądu Apelacyjnego, Przewodniczący Dáil Éireann, Przewodniczący Seanad Éireann i Prokurator Generalny.
- ii. Każdy kto sprawował w przeszłości funkcje: Prezydenta, Taoiseach, Prezesa Sądu Najwyższego albo funkcję Przewodniczącego Rady Wykonawczej Saorstát Éireann, wyrażający zgodę i zdolny zostać członkiem Rady Państwa.
- iii. Inne osoby, o ile jest możliwe mianowanie ich przez Prezydenta na członków Rady Państwa, stosownie do wymogów niniejszego artykułu.

3. Prezydent może, zawsze i w każdym czasie w drodze zarządzenia opatrzonego podpisem i pieczęcią, powołać inne osoby, które uzna za odpowiednie na członków Rady Państwa, ale powołanych w ten sposób członków Rady Państwa nie może być więcej niż siedmiu w tym samym czasie.

4. Każdy członek Rady Państwa uczestniczący po raz pierwszy w jej posiedzeniu składa i podpisuje oświadczenie następującej treści:

„W obecności Wszechmocnego Boga ja, ..., uroczystie i szczerze składam przyrzeczenie i oświadczam, że

będę wiernie i zgodnie z sumieniem wypełniał swoje obowiązki jako członek Rady Państwa.”

5. Każdy członek Rady Państwa powołany przez Prezydenta sprawuje funkcję do końca kadencji Prezydenta, który go powołał, chyba że wcześniej umrze, złoży dymisję, stanie się trwale niezdolnym do sprawowania funkcji albo zostanie usunięty ze stanowiska.

6. Każdy członek Rady Państwa powołany przez Prezydenta może podać się do dymisji, składając rezygnację na ręce Prezydenta.

7. Prezydent może, z przyczyn, które uzna za wystarczające, w drodze zarządzenia własnoręcznie potwierdzonego i opatrzonego pieczęcią, odwołać każdego powołanego przez siebie członka Rady Państwa.

8. Posiedzenia Rady Państwa mogą być zwoływane przez Prezydenta w terminie i miejscu przez niego wyznaczonym.

Artykuł 32

Prezydent nie może pełnić funkcji ani wykonywać uprawnień, które według Konstytucji powinien poprzedzić konsultacją z Radą Państwa, dopóki, każdorazowo, nie zwoła posiedzenia Rady Państwa i nie wysłucha jej członków.

Kontroler i Audytor Generalny

Artykuł 33

1. Kontroler i Audytor Generalny nadzoruje w imieniu Państwa wszystkie wydatki i sprawdza wszystkie rozliczenia pieniężne zarządzane przez lub z upoważnienia Oireachtas.

2. Kontroler i Audytor Generalny jest powoływany przez Prezydenta na wniosek Dáil Éireann.

3. Kontroler i Audytor Generalny nie może być członkiem żadnej z Izb Oireachtas ani zajmować żadnych innych urzędów lub płatnych stanowisk.

4. Kontroler i Audytor Generalny składa sprawozdanie Dáil Éireann w terminach ustalonych przez ustawę.

5. 1° Kontroler i Audytor Generalny jest nieusuwalny, chyba że ujawniono jego niegodne zachowanie lub niezdolność do sprawowania funkcji, i tylko w drodze uchwały o jego odwołaniu podjętej przez Dáil Éireann i Seanad Éireann.

2° Taoiseach zawiadamia Prezydenta o każdej takiej uchwale, przyjętej przez Dáil Éireann i przez Seanad Éireann, oraz przesyła mu egzemplarz każdej

z uchwał poświadczony przez przewodniczącego Izby Oireachtas, która uchwałę przyjęła.

3° Po otrzymaniu takiego zawiadomienia i egzemplarza uchwały, Prezydent natychmiast, w drodze zarządzenia opatrzonego podpisem i pieczęcią usuwa z urzędu Kontrolera i Audytora Generalnego.

6. Z uwzględnieniem powyższych przepisów, warunki sprawowania urzędu przez Kontrolera i Audytora Generalnego określa ustawa.

Sądy

Artykuł 34

1. Wymiar sprawiedliwości sprawują sędziowie, powołani w sposób przewidziany niniejszą Konstytucją, w ustanowionych zgodnie z ustawą sądach; z wyjątkiem spraw szczególnych, określonych w ustawie, postępowanie przed sądem jest jawne.

2. W skład sądów wchodzi sądy pierwszej instancji i Sąd Ostatecznej Apellacji.

3. 1° Do sądów pierwszej instancji należy Wyższy Sąd Apellacyjny, posiadający pełne kompetencje sądu pierwszej instancji oraz uprawnienia do rozstrzygania wszelkich kwestii i wątpliwości dotyczących zarówno przepisów prawnych, jak i zdarzeń cywilnych lub karnych.

2° Z wyjątkiem szczególnych przypadków przewidzianych w niniejszym artykule, jurysdykcja Wyższego Sądu Apellacyjnego obejmuje zapytania o zgodność każdej ustawy z postanowieniami niniejszej Konstytucji; takie zapytanie nie może zostać przedstawione (w formie wniosku, argumentu lub w inny sposób) w żadnym innym sądzie, powołanym zgodnie z tym lub też jakimkolwiek innym artykułem niniejszej Konstytucji, niż Wyższy Sąd Apellacyjny lub Sąd Najwyższy.

3° Żaden sąd nie jest uprawniony do kwestionowania prawomocności ustawy ani jakichkolwiek jej przepisów, jeśli projekt tej ustawy został skierowany przez Prezydenta do Sądu Najwyższego zgodnie z art. 26 niniejszej Konstytucji, i o zgodności postanowień ustawy, jeśli analogiczne postanowienia projektu ustawy zostały skierowane przez Prezydenta do Sądu Najwyższego, zgodnie z art. 26 niniejszej Konstytucji⁴⁰.

⁴⁰ Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r. zmieniono w art. 34: ust. 1, pkt 2° ust. 3 oraz dodano pkt 3° w ust. 3.

4° Do sądów pierwszej instancji należą także sądy o lokalnej i ograniczonej jurysdykcji, z prawem do apellacji określonym przez ustawę.

4. 1° Sąd Ostatecznej Apellacji nosi nazwę Sądu Najwyższego.

2° Przewodniczący Sądu Najwyższego zwany jest Prezesem Sądu Najwyższego⁴¹.

3° Z wyjątkami określonymi w ustawie i zgodnie z jej przepisami, Sąd Najwyższy jest sądem odwoławczym od wszystkich orzeczeń Wyższego Sądu Apellacyjnego, a ponadto jest sądem odwoławczym od orzeczeń innych sądów, które mogą zostać ustanowione ustawą.

4° Nie można uchwalić żadnej ustawy, która wyłączałaby z zakresu jurysdykcji Sądu Najwyższego sprawy, dotyczące kwestii zgodności jakiegokolwiek ustawy z postanowieniami niniejszej Konstytucji,

5° Postanowienie Sądu Najwyższego w sprawie zgodności ustawy z postanowieniami niniejszej Konstytucji jest ogłaszane przez jednego z sędziów wyznaczonego przez Sąd, żadne inne zdanie akceptujące lub odrębne, nie może być ogłaszane, a istnienie zdania odrębnego nie jest ujawniane.

6° Orzeczenie Sądu Najwyższego we wszystkich sprawach jest ostateczne i wiążące⁴².

5. 1° Każda osoba powołana na sędziego zgodnie z niniejszą Konstytucją składa i podpisuje następujące oświadczenie:

„W obecności Boga Wszechmocnego ja, ..., uroczystie i szczerze składam przysięgę i oświadczam, iż będę należał, wiernie oraz zgodnie z moją wiedzą i uprawnieniami sprawował funkcję Prezesa Sądu (lub inną funkcję) bez obawy lub stronnictwa, przychylności lub niechęci względem każdego człowieka oraz będę przestrzegał Konstytucji i ustaw. Niech Bóg mnie poprowadzi i wspomaga.”

2° Prezes Sądu Najwyższego składa i podpisuje takie oświadczenie w obecności Prezydenta, natomiast wszyscy sędziowie Sądu Najwyższego, sędziowie Wyższego Sądu Apellacyjnego i sędziowie każdego innego sądu – w obecności Prezesa Sądu Najwyższego albo starszego rangą sędziego Sądu Najwyższego na posiedzeniu jawnym.

⁴¹ Wprowadzie termin „Chief Justice”, można przetłumaczyć dosłownie jako Najwyższy Sędzia, ale dla jasności przekładu w innych kontekstach zdecydowano się posłużyć polską nazwą.

⁴² Pkt 5° ust. 4 art. 34 dodany Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r., co skutkowało zmianą numeracji „starego” pkt 5° na pkt 6°.

3° Każdy sędzia przed objęciem obowiązków składa i podpisuje takie oświadczenie, ale w żadnym razie nie później niż dziesięć dni od dnia jego mianowania, bądź w terminie późniejszym, wyznaczonym przez Prezydenta.

4° Każdy sędzia, który odmówi lub zaniecha złożenia powyższego oświadczenia jest traktowany tak, jakby opróżnił swe stanowisko.

Artykuł 35

1. Sędziowie Sądu Najwyższego, Wyższego Sądu Apelacyjnego i wszystkich innych sądów ustanowionych zgodnie z art. 34 są powoływani przez Prezydenta.

2. Wszyscy sędziowie są niezawisli w pełnieniu funkcji sędziowskich i podlegają tylko niniejszej Konstytucji i ustawom.

3. Żaden sędzia nie może być wybrany na członka żadnej z Izby Oireachtas i piastować jakichkolwiek odpłatnych urzędów lub stanowisk.

4. 1° Sędzia Sądu Najwyższego i Wyższego Sądu Apelacyjnego jest nieusuwalny ze stanowiska, z wyjątkiem ujawnienia niegodnego zachowania lub niezdolności do sprawowania funkcji, a do jego usunięcia wymagane są uchwały Dáil Éireann i Seanad Éireann.

2° Taoiseach zawiadamia Prezydenta o każdej takiej uchwale przyjętej przez Dáil Éireann i przez Seanad Éireann oraz przysyła mu egzemplarz każdej uchwały poświadczony przez Przewodniczącego tej Izby Oireachtas, która przyjęła uchwałę.

3° Po otrzymaniu takiego zawiadomienia i egzemplarza uchwały, Prezydent natychmiast, w drodze zarządzenia opatrzonego podpisem i opatrzonego pieczęcią, odwołuje sędziego, którego dotyczy uchwała.

5. Wynagrodzenie sędziego nie może zostać zmniejszone podczas sprawowania przez niego urzędu.

Artykuł 36

Z uwzględnieniem powyższych postanowień Konstytucji dotyczących funkcjonowania sądów, ustawa reguluje następujące zagadnienia:

- i. liczbę sędziów Sądu Najwyższego i Wyższego Sądu Apelacyjnego, wynagrodzenie, wiek emerytalny i emerytury sędziów tych sądów;
- ii. liczbę sędziów pozostałych sądów i warunki ich zatrudnienia; oraz
- iii. strukturę i organizację rzeczonych sądów, podział kompetencji i obowiązki rozdzielone między rzeczone sądy i sędziów oraz wszelkie kwestie proceduralne.

Artykuł 37

1. Żadne postanowienie niniejszej Konstytucji nie może być podstawą pozbawienia funkcji i uprawnień osób lub ciał, upoważnianych na mocy ustawy do sprawowania funkcji o ograniczonych właściwościach sądowych w sprawach innych niż karne, pomimo że takie osoby lub ciała nie są mianowanymi sędziami ani sądami ustanowionymi zgodnie z niniejszą Konstytucją.

2. Żaden wybór obowiązujący lub mający obowiązywać po wejściu w życie niniejszej Konstytucji, zgodnie z ustawami uchwalonymi przez Oireachtas, a będący wyborem wynikającym z zarządzenia lub upoważnienia wydanego przez osobę lub ciało wyznaczone tymi ustawami do pełnienia takich funkcji, nie był i nie będzie uznany za nieważny tylko z tego powodu, że dana osoba lub ciało nie była sędzią lub sądem wyznaczonym albo ustanowionym do tych celów na mocy niniejszej Konstytucji⁴³.

Sądzenie przestępstw

Artykuł 38

1. Żadna osoba nie może być sądzona pod jakimkolwiek zarzutem karnym bez zachowania należytej procedury prawnej.

2. Wykroczenia mogą być sądzone przez sądy w trybie przyspieszonym.

3. 1° Zgodnie z ustawą mogą zostać ustanowione sądy specjalne w celu sądenia przestępstw w przypadkach, w których zwykle sądy działając zgodnie z obowiązującą procedurą, nie są w stanie przeprowadzić procesu sądowego ani zapewnić ochrony spokoju i porządku publicznego.

2° Struktura, uprawnienia, jurysdykcja i postępowanie sądów specjalnych reguluje ustawa.

4. 1° Dla osądzenia przestępstw przeciwko prawu wojskowemu, o popełnienie których podejrzane są osoby podlegające prawu wojskowemu, oraz o przestępstwa popełnione podczas stanu wojny lub zbrojnych zamieszek, mogą zostać ustanowione trybunały wojskowe.

2° Członek Sił Obronnych niepozostający w służbie czynnej nie może być sądzony przez sąd wojenny albo trybunał wojskowy za przestępstwa podlegające jurysdykcji sądów cywilnych, chyba że popełnione

⁴³ Ust. 2 art. 37 dodany Szóstą poprawką do Konstytucji z dnia 3 sierpnia 1979 r.

przestępstwo mieści się w granicach jurysdykcji sądu wojennego bądź trybunału wojskowego, zgodnie z prawem do egzekwowania dyscypliny wojskowej.

5. Żadna osoba nie może być sądzona pod żadnym zarzutem karnym bez sędziów przysięgłych, z wyjątkiem rozpoznawania przestępstw zgodnie z ustępami 2, 3 lub 4 niniejszego artykułu.

6. Postanowienia art. 34 i 35 niniejszej Konstytucji nie mają zastosowania w stosunku do sądów lub trybunałów utworzonych zgodnie z ust. 3 lub ust. 4 niniejszego artykułu.

Artykuł 39

Zdrada obejmuje wyłącznie wypowiedzenie wojny państwu albo udzielanie pomocy innemu państwu bądź osobie, podburzanie lub spiskowanie z jakąkolwiek osobą w celu wypowiedzenia wojny państwu, a także próbę obalenia zbrojnie albo innymi środkami przemocy organów rządu, powołanych zgodnie z niniejszą Konstytucją, a ponadto udział lub zgodę na podburzanie albo spiskowanie z jakąkolwiek osobą w celu dokonania, uczestniczenia lub angażowania się w takie działanie.

Prawa podstawowe

Prawa osobiste

Artykuł 40

1. Wszyscy obywatele, jako istoty ludzkie, są równi wobec prawa.

Nie oznacza to, że państwo w aktach prawnych nie przywiązuje właściwej wagi do zróżnicowanych zdolności fizycznych i moralnych oraz funkcji społecznych.

2. 1° Państwo nie nadaje tytułów szlacheckich.

2° Żaden tytuł szlachecki lub honorowy nie może zostać przyjęty przez obywatela bez uprzedniej zgody Rządu.

3. 1° Państwo gwarantuje, iż swoimi ustawami będzie respektowało oraz, w miarę możliwości, stawało w obronie i potwierdzało prawa osobiste obywatela.

2° Państwo, poprzez odpowiednie ustawy, szczególnie chroni każdego obywatela przed niesprawiedliwym atakiem, a w razie wyrządzonej niesprawiedliwości, ochrania jego życie, osobę, dobre imię oraz prawo własności.

3° Państwo uznaje prawo do życia nienarodzonych, w pełni szanując równe mu prawo matki do życia,

i gwarantuje respektowanie go w ustawodawstwie oraz, w miarę możliwości, obronę i dochodzenie tego prawa zgodnie z obowiązującymi ustawami⁴⁴.

Niniejszy punkt nie ogranicza wolności podróżowania między państwem a innym państwem⁴⁵.

Niniejszy punkt nie ogranicza wolności otrzymywania lub udostępniania w państwie informacji o legalnych usługach dostępnych w innych państwach, z uwzględnieniem obowiązujących przepisów⁴⁶.

4. 1° Żadnego obywatela nie można pozbawić wolności osobistej, chyba że na podstawie ustawy.

2° Każdy może wnieść skargę do Wyższego Sądu Apelacyjnego bądź do sędziego Wyższego Sądu Apelacyjnego podnosząc zarzut, że on lub inna osoba została bezprawnie zatrzymana, a Wyższy Sąd Apelacyjny i każdy jego sędzia, którym przedłożono taką skargę, po niezwłocznym jej zbadaniu może nakazać osobie, przez którą został zatrzymany, doprowadzenie zatrzymanego przed Wyższy Sąd Apelacyjny w wyznaczonym dniu oraz doręczenie na piśmie powodów zatrzymania; po doprowadzeniu zatrzymanego przed Wyższy Sąd Apelacyjny oraz po umożliwieniu osobie, przez którą został zatrzymany, złożenia wyjaśnień w kwestii zasadności zatrzymania, Wyższy Sąd Apelacyjny nakazuje zwolnienie zatrzymanego, chyba że stwierdzi, że został on zatrzymany zgodnie z prawem⁴⁷.

3° Jeżeli osoba, która zarzuca bezprawne zatrzymanie, zostanie doprowadzona przed Wyższy Sąd Apelacyjny, stosownie do nakazu wydanego na mocy przepisów niniejszego ustępu, a Sąd uzna, iż zatrzymanie to jest zgodne z prawem, ale dany przepis prawny jest sprzeczny z Konstytucją, Wyższy Sąd Apelacyjny zwraca się do Sądu Najwyższego z zapytaniem o ważność tego przepisu w sposób ustalony dla tego typu spraw oraz może, w momencie skierowania zapytania lub później, nakazać zwolnienie zatrzymanego za taką kaucją i z uwzględnieniem takich warunków, jakie wyznaczy Wyższy Sąd Apelacyjny, do czasu, gdy Sąd Najwyższy rozstrzygnie o skierowanym doń zapytaniu⁴⁸.

⁴⁴ Pkt 3° ust. 3 art. 40 dodany Ósmą poprawką do Konstytucji z dnia 7 października 1983 r.

⁴⁵ Zd. dodane do pkt 3° ust. 3 art. 40 Trzynastą poprawką do Konstytucji z dnia 23 grudnia 1992 r.

⁴⁶ Zd. dodane do pkt 3° ust. 3 art. 40 Czternastą poprawką do Konstytucji z dnia 23 grudnia 1992 r.

⁴⁷ Pkt 2° ust. 4 art. 40 zmieniony Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r., a pkt 3° i pkt 4° dodane do tego ustępu tą samą poprawką.

⁴⁸ Zob. przyp. 47.

4° Wyższy Sąd Apelacyjny, przed który, zgodnie z nakazem wydanym na mocy przepisów niniejszego ustępu, ma zostać doprowadzona osoba, podnosząca zarzut bezprawnego zatrzymania, orzeka w składzie jednego sędziego, chyba że Przewodniczący Wyższego Sądu Apelacyjnego lub, pod jego nieobecność, starszy sędzia tego Sądu, postanowi o rozpatrzeniu danej sprawy w składzie trzech sędziów⁴⁹.

5° Żadne postanowienie niniejszego ustępu w jakikolwiek sposób nie ogranicza, nie uchyla, nie unieważnia ani też nie ingeruje w żaden akt prawny regulujący funkcjonowanie Sił Obronnych podczas stanu wojny lub zbrojnych zamieszek⁵⁰.

6° Ustawa reguluje przesłanki odmowy wyznaczenia przez sąd kaucji za osobę oskarżoną o poważne przestępstwo, jeśli z dużym prawdopodobieństwem można przypuszczać, że pozwoli to zapobiec popełnieniu kolejnego poważnego przestępstwa przez tę osobę⁵¹.

5. Mieszkanie każdego obywatela jest nienaruszalne i nie wolno do niego wchodzić przy użyciu siły, chyba że zgodnie z ustawą.

6. 1° Państwo gwarantuje, z uwzględnieniem wymogów porządku publicznego i moralności, wolność korzystania z następujących praw:

- i. Prawo obywateli do swobodnego wyrażania swoich przekonań i opinii.

Ze względu na istotne znaczenie kształtowania opinii publicznej dla dobra wspólnego, państwo dąży jednak do zapewnienia, że organy opinii publicznej, takie jak radio, prasa i kino, zachowując swoją gwarantowaną prawem swobodę wypowiedzi, włącznie z krytyką polityki Rządu, nie będą wykorzystywane do naruszania porządku lub moralności publicznej, lub podważania władzy państwowej.

Publikowanie lub wyrażanie treści bluźnierczych, wywrotowych albo nieprzyzwoitych jest przestępstwem, które jest karane zgodnie z ustawą.

- ii. Prawo obywateli do pokojowych zgromadzeń bez broni.

Ustawa może zawierać przepisy zakazujące zgromadzeń lub zezwalające na kontrolę zgromadzeń zwolanych zgodnie z ustawą, ale rozmyślnie naruszających spokój, niebezpiecznych lub naruszających porządek publiczny, a także przepisy zakazujące lub zezwalające na kontrolę zgromadzeń w pobliżu którejkolwiek z Izb Oireachtas.

- iii. Prawo obywateli do zakładania stowarzyszeń i związków.

Ustawy mogą jednak w interesie publicznym regulować i kontrolować korzystanie z tego prawa.

2° Ustawy regulujące zasady korzystania z prawa do zakładania stowarzyszeń i związków oraz wolności zgromadzeń, nie mogą stanowić dyskryminacji politycznej, religijnej bądź klasowej.

Rodzina

Artykuł 41

1. 1° Państwo uznaje rodzinę za pierwotnie naturalną i podstawową grupę społeczną oraz za instytucję moralną, posiadającą niezbywalne i nienaruszalne prawa, uprzednie i nadrzędne wobec wszystkich praw ustanowionych.

2° W związku z tym, państwo zapewnia ochronę rodziny w jej tworzeniu i autorytecie, jako niezbędnej podstawy porządku społecznego, koniecznej dla dobra Narodu i państwa.

2. 1° Państwo uznaje w szczególności, że kobieta przez swoją aktywność w domu, daje państwu wsparcie, bez którego dobro wspólne nie mogłoby zostać osiągnięte.

2° Dlatego państwo, stara się zapewniać takie warunki, aby matki nie były zmuszone ekonomiczną potrzebą do podejmowania pracy, zaniedbując swoje obowiązki domowe.

3. 1° Państwo zobowiązuje się otaczać szczególną opieką i chronić przed atakiem instytucję małżeństwa, która stanowi podstawę rodziny.

2° Właściwy, zgodnie z ustawą, sąd może rozwiązać małżeństwo tylko wtedy, gdy jest przekonany, iż:

- i. w ciągu pięciu lat, poprzedzających wszczęcie przewodu sądowego, małżonkowie żyli osobno przez okres co najmniej czterech lat lub przez okresy, które w sumie dają cztery lata,
- ii. nie ma żadnej rozsądnej perspektywy pojednania pomiędzy małżonkami,
- iii. istnieją lub zostaną spełnione takie warunki, które sąd uzna w danych okolicznościach za od-

⁴⁹ Zob. przyp. 47.

⁵⁰ Poprzedni pkt 5° ust. 4 art. 40 dodany Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r. został usunięty Dwudziestą pierwszą poprawką do Konstytucji z dnia 27 marca 2002 r., co spowodowało zmianę numeracji, w wyniku której wcześniejszy pkt 6° stał się pkt 5°.

⁵¹ Pkt dodany jako pkt 7° ust. 4 art. 40 Szesnastą poprawką do Konstytucji z dnia 12 grudnia 1996 r., a po usunięciu pkt 5° w ust. 4 art. 40 Dwudziestą pierwszą poprawką do Konstytucji z dnia 27 marca 2002 r. zmieniono równocześnie numerację pkt 7° ust. 4 art. 40 na pkt 6° ust. 4 art. 40 tą samą poprawką.

powiednie dla małżonków, wszystkich dzieci, jednego z nich bądź obojga oraz każdej innej osoby określonej ustawą, i

- iv. zostały spełnione wszystkie dodatkowe warunki określone ustawą⁵².

3° Żadna osoba, której małżeństwo zostało rozwiązane zgodnie z prawem cywilnym innego państwa, ale pozostaje ważne zgodnie z prawem obecnie obowiązującym w granicach objętych jurysdykcją Rządu i parlamentu ustanowionych niniejszą Konstytucją, nie jest zdolna do zawarcia ważnego małżeństwa w tych granicach, dopóki żyje druga strona tak rozwiązanego małżeństwa.

Edukacja

Artykuł 42

1. Państwo uznaje, że pierwotnym i naturalnym wychowawcą dziecka jest rodzina, i gwarantuje respektowanie niezbywalnego prawa i obowiązku rodziców do zapewnienia swoim dzieciom, w miarę możliwości, edukacji religijnej i moralnej, intelektualnej, fizycznej oraz społecznej.

2. Rodzicom przysługuje swoboda zapewnienia edukacji w swych domach, w szkołach prywatnych, w szkołach utworzonych przez państwo lub przez nie uznanych.

3. 1° Państwo nie może zobowiązać rodziców, z naruszeniem ich sumienia i prawa wyboru, do posyłania ich dzieci do szkół ustanowionych przez państwo albo do innego szczególnego typu szkoły wyznaczonego przez państwo.

2° Państwo, będąc strażnikiem dobra wspólnego, wymaga jednak, aby ze względu na istniejące warunki dzieci otrzymały pewną minimalną edukację, moralną, intelektualną i społeczną.

4. Państwo zapewnia bezpłatną edukację podstawową oraz stara się uzupełniać i rozsądnie wspomagać prywatną i publiczną inicjatywę edukacyjną, a ponadto, kiedy dobro publiczne tego wymaga, zapewniać inne usługi lub instytucje edukacyjne, respektując jednakże prawa rodziców, szczególnie w kwestii kształtowania religijnego i moralnego.

5. W wyjątkowych przypadkach, gdy rodzice z fizycznych albo moralnych przyczyn nie wypełniają swych obowiązków względem dzieci, państwo jako

strażnik dobra wspólnego, poprzez odpowiednie działania, próbuje wypełniać zadania w miejsce rodziców, ale zawsze z należyтым szacunkiem dla naturalnych i nienaruszalnych praw dziecka.

Własność prywatna

Artykuł 43

1. 1° Państwo uznaje, że człowiek w swojej rozumności, ma naturalne prawo, uprzednie wobec prawa stanowionego, do prywatnej własności dóbr zewnętrznych.

2° Państwo zobowiązuje się nie uchylać żadnej ustawy próbującej obalić prawo do prywatnej własności, ogólne prawo do przenoszenia, zapisywania w testamencie oraz dziedziczenia własności.

2. 1° Państwo uznaje jednak, że korzystanie z praw wskazanych w poprzednich postanowieniach niniejszego artykułu, winno być, w społeczeństwie obywatelskim, regulowane przez zasady sprawiedliwości społecznej.

2° Państwo może więc, o ile sytuacja tego wymaga, wyznaczać, zgodnie z ustawą, granice wykonywania wymienionych praw, celem pogodzenia prawa do korzystania z nich z wymaganiami dobra wspólnego.

Religia

Artykuł 44

1. Państwo uznaje, iż publiczne oddawanie czci i hołdu jest należne Bogu Wszechmocnemu. Otacza Jego Imię czcią i szacunkiem oraz poważa religię⁵³.

2. 1° Każdemu obywatelowi gwarantuje się wolność sumienia, swobodę wyznania i swobodę praktyk religijnych, z uwzględnieniem zasad porządku publicznego i moralności.

2° Państwo zobowiązuje się nie wspomagać finansowo żadnej religii.

3° Państwo nie stwarza ograniczeń prawnych ani nie dyskryminuje ze względu na wyznawaną religię, wierzenia lub status.

4° Ustawy zapewniające pomoc państwa dla szkół nie mogą wprowadzać dyskryminacji między szkołami prowadzonymi przez wyznawców różnych religii ani nie mogą naruszać prawa każdego dziecka do

⁵² Podpunkt iv pkt 2° ust. 3 art. 41 zmieniony Piętnastą poprawką do Konstytucji z dnia 17 czerwca 1996 r.

⁵³ Z ust. 1 art. 44 usunięto pkt 2° i 3° Piątą poprawką do Konstytucji z dnia 5 stycznia 1973 r.

uczęszczania do szkoły otrzymującej dotacje publiczne, bez konieczności brania udziału w edukacji religijnej prowadzonej w takiej szkole.

5° Każde wyznanie ma prawo prowadzić swoje sprawy, posiadać, nabywać i zarządzać ruchomościami i nieruchomościami, oraz utrzymywać instytucje dla celów religijnych lub dobroczynnych.

6° Własność wyznania bądź instytucji edukacyjnej nie podlega przejściu przez państwo, z wyjątkiem przekształcenia w niezbędne zakłady użyteczności publicznej, za odszkodowaniem.

Przewodnie zasady polityki społecznej

Artykuł 45

Zasady polityki społecznej przedstawione w niniejszym artykule są ogólnymi wskazówkami przeznaczonymi dla Oireachtas. Stosowanie tych zasad podczas tworzenia prawa jest nadzorowane wyłącznie przez Oireachtas i nie podlega kompetencjom żadnego sądu, zgodnie z postanowieniami niniejszej Konstytucji.

1. Państwo dąży do wspierania dobrobytu całego Narodu przez możliwe skuteczne zabezpieczenia i ochronę porządku społecznego, w którym sprawiedliwość i miłosierdzie kieruje wszystkimi instytucjami życia narodowego.

2. Państwo w szczególności nakierowuje swoją politykę na zapewnienie:

- i. Takich warunków, aby obywatele (wszyscy, zarówno mężczyźni, jak i w równym stopniu kobiety, mający prawo do odpowiednich środków do życia), dzięki wykonywaniu swojego zawodu, mogli uzyskać środki dla stworzenia godziwego zapewnienia potrzeb swoich rodzin.
- ii. Aby posiadanie i kontrola zasobów materialnych wspólnoty były tak rozłożone między osoby prywatne i grupy, żeby jak najlepiej wspomagać wspólne dobro.
- iii. Aby działanie wolnej konkurencji nie pozwalało, by rozwinęła się koncentracja własności lub kontroli istotnych dóbr przez małą grupę osób ze szkodą dla wszystkich.
- iv. Aby w kwestii kontroli kredytów stałym i naczelnym celem był dobrobyt Narodu jako całości.
- v. Aby możliwe było założenie w kraju jak największej liczby rodzin i zapewnienie im gwaran-

cji ekonomicznych, uwzględniając realne możliwości.

3. 1° Państwo sprzyja, a w razie konieczności uzupełnia prywatną inicjatywę w przemyśle i handlu.

2° Państwo stara się zagwarantować, aby prywatne przedsiębiorstwa prowadziły działalność zapewniającą rozsądną opłacalność produkcji i dystrybucji towarów, oraz by społeczeństwo chronione było przed niesprawiedliwym wyzyskiem.

4. 1° Państwo zobowiązuje się zagwarantować szczególną opiekę ekonomiczną słabszym członkom wspólnoty i w razie konieczności udzielać wsparcia osobom niedołącznym, wdowom, sierotom i osobom w podeszłym wieku.

2° Państwo stara się zapewnić takie warunki, aby nie nadużywano sił i zdrowia pracowników, mężczyzn i kobiet, oraz osób małoletnich, a także aby obywatele nie byli zmuszani potrzebą ekonomiczną do podejmowania pracy, nieodpowiedniej dla nich ze względu na płeć, wiek lub siły.

Zmiana Konstytucji

Artykuł 46

1. Każde postanowienie niniejszej Konstytucji może zostać zmienione poprzez jego przekształcenie, dodanie lub uchylenie, w sposób przewidziany niniejszym artykułem.

2. Każda propozycja zmiany niniejszej Konstytucji jest inicjowana w Dáil Éireann jako projekt ustawy, zostaje uchwalona lub uznana za uchwaloną przez obie Izby Oireachtas, a następnie jest poddawana decyzji Narodu w referendum, zgodnie z ustawą dotyczącą referendum, obowiązującą w danym czasie.

3. Każdy taki projekt ustawy jest określany jako „Ustawa wprowadzająca poprawkę do Konstytucji”.

4. Projekt ustawy zawierający propozycję lub propozycje zmiany niniejszej Konstytucji nie może zawierać żadnych innych propozycji.

5. Prezydent podpisuje projekt ustawy zawierający propozycje zmiany niniejszej Konstytucji, niezwłocznie po uznaniu przez niego, że zastosowano postanowienia niniejszego artykułu oraz że projekt został zatwierdzony przez Naród, zgodnie z postanowieniami art. 47 ust. 1 niniejszej Konstytucji, a następnie projekt ustawy zostaje odpowiednio ogłoszony przez Prezydenta jako ustawa.

Referendum

Artykuł 47

1. Każda propozycja zmiany niniejszej Konstytucji, która jest poddana decyzji Narodu w referendum, obowiązuje, zgodnie z art. 46 niniejszej Konstytucji, po jej zatwierdzeniu przez Naród, jeżeli większość głosujących w referendum odda głos popierający wprowadzenie poprawki w życie jako ustawy.

2. 1° Każdą propozycję poddaną decyzji Narodu w referendum a nie dotyczącą zmiany Konstytucji uznaje się za odrzuconą przez Naród, jeżeli w referendum większość głosów oddano przeciwko wprowadzeniu jej w życie jako ustawy i jeżeli liczba głosów przeciwnych wprowadzeniu jej w życie jako ustawy była nie mniejsza niż trzydzieści trzy i jedna trzecia procent zarejestrowanych wyborców.

2° Każda propozycja poddana decyzji Narodu w referendum, a nie dotycząca zmiany Konstytucji, obowiązuje i jest dla celów art. 27 uważana za zatwierdzoną przez Naród, chyba że zostanie przez Naród odrzucona, zgodnie z postanowieniami powyższego punktu niniejszego ustępu⁵⁴.

3. Każdy obywatel uprawniony do głosowania w wyborach do Dáil Éireann ma prawo głosować w referendum.

4. Z uwzględnieniem powyższego zastrzeżenia, zasady referendum reguluje ustawa.

Uchylenie Konstytucji Saorstát Éireann i przepisy przejściowe

Artykuł 48

Konstytucja Saorstát Éireann obowiązuje w chwili wejścia w życie niniejszej Konstytucji, a także Ustawa Konstytucyjna Wolnego Państwa Irlandzkiego (Saorstát Éireann) z 1922 roku i jakiegokolwiek jej postanowienia, które jeszcze obowiązują, zostają uchylone.

⁵⁴ Pkt 1° i pkt 2° ust. 2 art. 47 zmienione Drugą poprawką do Konstytucji z dnia 30 maja 1941 r.

Artykuł 49

1. Niniejszym ogłasza się, iż całość władzy, funkcji, praw i przywilejów sprawowanych odnoszących się do Saorstát Éireann, lub w stosunkach z Nim, bezpośrednio przed 11 dniem grudnia 1936 roku, które na mocy obowiązującej wówczas Konstytucji bądź na jej podstawie były nadane organom władzy wykonawczej Saorstát Éireann, należą do Narodu.

2. Niniejszym postanawia się, iż oprócz zakresu określonego postanowieniami niniejszej Konstytucji lub później uchwalonej ustawy, dla sprawowania władzy, funkcji, praw lub przywilejów przez każdy z organów powołanych niniejszą Konstytucją, rzeczony władzy, funkcji, uprawnień i przywilejów nie może sprawować ani być dopuszczony do sprawowania nikt w Państwie lub w stosunkach z Nim, z wyjątkiem Rządu lub z jego upoważnienia.

3. W przedmiocie wszelkiej własności, majątku, praw i zobowiązań, Rząd Irlandii jest następcą Rządu Saorstát Éireann.

Artykuł 50

1. Z uwzględnieniem niniejszej Konstytucji, ustawy obowiązujące w Saorstát Éireann bezpośrednio przed datą wejścia w życie niniejszej Konstytucji, niebędące z nią niezgodne, pozostają w mocy i obowiązują do czasu ich uchylenia lub zmiany przez akt Oireachtas.

2. Ustawy uchwalone przed wejściem w życie niniejszej Konstytucji, ale nabierające mocy po jej wejściu w życie, obowiązują zgodnie z ustalonymi terminami, o ile Oireachtas nie postanowi inaczej.

Na Chwałę Pana Boga

i

*Honor Irlandii*⁵⁵

⁵⁵ Klauzula ta jest w obu wersjach Konstytucji Irlandii (irlandzkiej i angielskiej) zamieszczona w języku irlandzkim: *Dochum Glóire Dé Agus Onóra na hÉireann*.